

Владимир Ристановић*
<https://orcid.org/0000-0002-2957-3465>
Институт за европске студије
Београд, Србија

УДК 349.6(4-672EU)
502.131.1(497.11)"2010/2019"
Преједни научни рад
Примљен: 15.06.2022.
Прихваћен: 01.07.2022.

ОДРЖИВИ РАЗВОЈ – ГДЕ ЈЕ СРБИЈА У ИСПУЊАВАЊУ ЦИЉЕВА ИЗ АГЕНДЕ 2030?*

АПСТРАКТ

Савремени глобални трендови подразумевају формулисање међународне политике засноване на одрживом развоју. Данас је доминантан холистички приступ развоју, према којем је приоритет стварање кохерентне националне развојне политике засноване на Агенди 2030. Уједињених нација, усвојене од свих држава чланица 2015. године. Фокус анализе у овом раду је на индикаторима одрживог развоја у Србији у периоду 2010-2019. године. Циљ рада је да анализира индикаторе одрживог развоја на нивоу Србије, упореди их са индикаторима на нивоу ЕУ, и утврди најбољи приступ увођењу индикатора у националне стратегије развоја. Резултат је показао да индикатори одрживог развоја у Србији заостају за просеком у ЕУ. Ови индикатори су се побољшали последњих година након кризе, али су потребни додатни напори да би покренули све доступне ресурсе како би се задати циљеви постигли. Према званичној статистици, Србија је на нивоу од 47% испуњености индикатора одрживог развоја средином 2022. године, и увођење преосталих индикатора на националном нивоу би могло бити императив будућих истраживања.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: одрживи развој, Циљеви одрживог развоја (ЦОР), Република Србија (РС), Европска унија (ЕУ).

* Имејл: vladimir.ristanovic@ies.rs

** Са енглеског превео Милан Игрутиновић.

1. Увод

Претходних година, па и деценија, економски развој је све више био заснован на одрживом развоју, уместо на претходним теоретским концептима економског раста и развоја. Данас доминира холистички приступ, који је углавном утемељен у међународним и светским односима. Скоро сваки међународни скуп почиње и завршава закључцима о барем неком циљу одрживог развоја (нпр. Париски споразум). Теме попут животне средине, обновљивих извора енергије, смањења сиромаштва, једнакости и равноправности су централне у заједничким дебатама на највишем међународном нивоу. Преговори се крећу ка стварању заједничког међународног концепта развоја уз очување животне средине, која ће бити основа за здраве глобалне трендове за будуће генерације.

У том контексту је велика важност дата Агенди 2030, као свеобухватном и мерљивом концепту међународних односа. Преамбула извештаја Уједињених нација (2015) већ има јасну глобалну поруку:

„(...) Агенда је акциони план за људе, планету и просперитет. Она, такође, жели да учврсти универзални мир у широј слободи...

Све земље и сви учесници, делујући у сарадничком партнерству, примениће овај план... одлучни да ослободе људску врсту од тираније сиромаштва и оскудице, и да залече и обезбеде нашу планету... да предузму одлучне и трансформативне кораке који су хитно потребни како би преусмерили свет на одржив и постојан пут.

... да надграде миленијумске развојне циљеве и заврше оно што они нису постигли... да остваре људска права за све и постигну једнакост полова и оснаживање свих... да избалансирају три димензије одрживог развоја: економску, друштвену и еколошку...“ (UN, 2015).

У септембру 2015. године лидери 193 земље су се усагласили око 17 глобалних циљева који би требало да свет учине бољим и здравијим местом за живот у 15 наредних година. Званични циљеви одрживог развоја (ЦОР) су постављени. Намера је била јасна – укупна трансформација финансијског, економског и политичког система који управља нашим друштвима, како би гарантовао људска права за све (UN, 2021). Циљеви су постављени са жељом да се створи бољи свет до 2030. године, елиминисањем сиромаштва и глади, борбом против неједнакости, одговором на хитност коју стварају климатске промене, одговорним понашањем према друштву и обезбеђивањем вишег нивоа образовања. Овако дефинисани циљеви су задатак свих земаља, свих влада, свих предузећа, свих појединаца, да раде заједно како би изградиле бољу будућност за све нас као и за будуће генерације.

Циљеви одрживог развоја (ЦОР) Уједињених нација (УН), које су усвојиле све државе чланице у септембру 2015. године (UN, 2015) као Миленијумске циљеве развоја, сажети су у Агенди за одрживи развој до 2030. године. Ови циљеви, идентификовани у Извештају о реализацији Миленијумске декларације и развојних циљева за период 2000–2015 (PPS, 2015: 5), пружају визионарску мапу за све државе у тежњи ка свету одрживог просперитета, друштвене инклузије и једнакости, истовремено штитећи животну средину.

Експертска група УН која се бави индикаторима одрживог развоја одобрела је сет од 17 циљева и 231 појединачног индикатора за праћење напретка у постизању циљева одрживог развоја (UNESCO, 2016). Тренутно, Одељење за статистику УН даје податке о 231 показатељу за укупно 227 земаља за период између 1983. и 2020. године.¹ При томе, укупан број индикатора наведених у глобалном оквиру показатеља ЦОР је 247, јер се поједини индикатори понављају у оквиру два или три различита циља. Подаци су разврстани по земљама у погледу пола, старости, урбане и руралне популације или доходних група. Доступне временске серије података, иако расположиве с доцњом, омогућавају компаративне анализе између држава, мерењем степена одрживости економија. Нарочито је то изражено у условима пандемије ковида 19, где здравствена, економска и социјална криза угрожавају животе и средства за живот људи (UN, 2021; UN, 2022).

Предност ЦОР-а је у томе што је њихово увођење у националне стратегије развоја утицало на снажнији одрживи напредак, док недостатак лежи у недоследној примени и реализацији активности на пољу будућег развоја. Обједињени подаци о ЦОР-а показују да је, и пре пандемије ковида 19, напредак држава био неуједначен, па овај темпо не гарантује испуњење циљева до 2030. године (UN, 2021).

У наставку, након прегледа литературе, приказани су индикатори из Агенде 2030. и ЦОР Србије. Потом следи анализа степена повезаности приоритета ЕУ и ЦОР Србије с Агендом 2030. Коначно, дискусија резултата претходи закључним разматрањима.

2. Преглед литературе

Холистичка природа индикатора одрживог развоја подразумева постојање великог броја потенцијалних интеракција између циљева, као и интеракцију између индикатора. Отуда расте значај укључивања индикатора одрживог раста у националне стратегије развоја свих држава света.

¹ Листа индикатора: <https://unstats.un.org/sdgs/indicators/indicators-list/> (seen 11.09.2021; 3:16 am)

Гарсија-Феихо и други (García-Feijoo et al., 2020) и Вејбрехт (Weybrecht, 2017) су анализирали улогу пословних школа и менаџмент знања у постизању циљева одрживог развоја и начинима на које се могу укључити у своје активности. Прадхан и други (Pradhan et al., 2017) наводе да ЦОР 1 (Свет без сиромаштва) има синергијски однос са многим ЦОР, док је ЦОР 12 (Одговорна потрошња и производња) повезан са компромисима, посебно у погледу економског напретка. С друге стране, Крол и други (Kroll et al., 2019) су се питали колико је човечанство у стању да максимизира синергије и разреши постојеће компромисе између ЦОР. Показали су примере успешне трансформације компромиса и синергије, али су и навели немогућност превазилажења одређених упорних компромиса, који могу озбиљно угрозити постизање Агенде 2030. Слично, Шмит и други (Schmidt et al., 2015) анализирали су да ли постоји кохезија између јавног здравља, универзалног здравственог осигурања и ЦОР. Истакли су да је потребна снажна кохезија да се разреши ова недоумица. Лусо и Манџини (Lusseu & Mancini, 2019) сматрају да је кохезија тешко остварива код ограничавања климатских промена, смањења неједнакости и одговорне потрошње, али лако остварива код ублажавања сиромаштва и смањења неједнакости.

Међутим, са ЦОР се појавио нови ниво могућности за класификацију интеракција, тако да се ова питања могу систематичније испитивати у будућности (Nilsson et al., 2016; Costanza et al., 2016; Rickels et al., 2016). Прадхан и други (Pradhan et al., 2017) су квантификовали синергију и међусобну размену индикатора ЦОР-а. Џебо и други (Dzebo et al., 2017; 2018) и Тосун и Лајнингер (Tosun & Leininger 2017) су дефинисали квантитативни приступ (сценарији, модели, алати) за формулисање синергија и компромиса унутар и између индикатора.

И синергија и компромис међу индикаторима могу водити ка бржем постизању задатих циљева (Moyer & Bohl, 2019). Ово су објаснили Нерини и други (Nerini et al., 2018) у случају енергије (ЦОР 7) и других ЦОР-ова. Енгстром и други (Engstrom et al., 2019) су то показали да у случају интеракција ЦОР-ова на локалном нивоу у Шведској. Шерер и други (Scherer et al., 2018) су објаснили динамику између одабраних друштвених и еколошких циљева. ГИЗ (GIZ, 2018) је развио скуп критеријума на националном нивоу који се односе на климатски менаџмент код повезаних ЦОР-ова.

На крају, постоји приступ у литератури који показује да се синергије и размене појављују кроз процену конкретних циљева и мапирање свих синергија и размена повезаних с њима (Scherer et al., 2018; Nilsson et al., 2016). Он процењује утицај циљева прилагођавања на одрживи развој, смањење екстремног сиромаштва и неједнакост.

3. Српски ЦОР и нова методологија процеса приступања ЕУ

У корак са припремама за нови Развојни партнерски оквир за Републику Србију (РС) за период 2016–2020. године, експертски тим УН и влада РС су развили матрицу за представљање новог сета од 17 циљева одрживог развоја (PPS, 2015: 72). Препознајући важност Агенде 2030, влада РС је успоставила Међуресорну радну групу за примену Агенде 2030 (МРГ) и почела своје активности у децембру 2015. Радну групу чине високо позициониранни представници 27 канцеларија и других тела одређених за координацију примене Агенде 2030. Главни приоритет стратешке политике Србије уз програм приступања ЕУ је испуњавање циљева одрживог развоја, који су истовремено основа за јачање процеса приступања ЕУ. Другим речима, задатак Међуресорне радне групе је да дефинише и повеже циљеве одрживог развоја и агенду за приступање ЕУ, унапреди управљање јавним финансијама и формулише политике релевантне за одрживи развој Србије.

Делегација ЕУ је препоручила Србији да у оквиру Програма економских реформи 2021–2023. укључи циљеве одрживог развоја и да повеже структурне реформе са релевантним циљевима одрживог развоја и њиховим показатељима. Изазов представља и усклађивање Извештаја о Србији и Агенде 2030 са новом преговарачком структуром, тј. ревидираном методологијом ЕУ за приступне преговоре. Постоји потпуни консензус да се реализација циљева одрживог развоја спроводи кроз процес ЕУ интеграција, што значи да сва развојна документа РС и документи јавних политика треба да се интегришу у Агенду 2030 УН и искористе је у сврхе профилисања РС као будуће државе чланице ЕУ (PPS, 2017: 4).

Усвајање глобалних развојних вредности УН у Србији подстакло је Владу да унапређује законодавни оквир, уводи нормативне и стратешке иницијативе, и изграђује институционалне механизме на националном и локалном нивоу у сврху одрживог развоја. Оквирни водич за помоћ у развоју УН подржава израду стратешког документа, системе за евалуацију и мониторинг постигнутих резултата, техничке и научне сарадње, јавно-приватног партнерства, како би се постигли глобални циљеви. Исход свих ових активности, а као одговор на захтеве држава чланица за јачом координацијом УН, усвојен је заједнички приступ за ефективнију и кохерентнију подршку имплементацији Агенде 2030 у виду тзв. МАПС (национализација приоритетних глобалних циљева, убрзавање и подршка политикама) (PPS, 2017: 4). Потреба да се развију координисани одговори на глобалне изазове истакнута је и на последњем самиту Г20 (Матера, Италија, у јуну 2021. године) – опоравак након пандемије, међународна трговина, климатске акције, еколошке и дигиталне транзиције, борба против неједнакости у Африци, и јачање предузетништва жена и младих.

Према званичној статистици, доступно је свега 47% индикатора (117 од 247) од укупног броја ЦОР-а у 2022. години.² У извештају ЦЕВЕС (CEVES, 2018) су издвојени показатељи привреде, који одговарају ЦОР-у и који су више усмерени на привредне токове и расположиве податке. Наведено је да је основни недостатак за одрживи развој одсуство институционалних капацитета. Приоритети су постављени према административној реформи и стратешком оквиру РС, укључујући испуњење услова из поглавља ЕУ. У новом документу Србија и Агенда 2030 (PPS, 2020) за потребе мапирања циљева одрживог развоја (табела 1), у односу на национални стратешки оквир и тематске области преговарачких поглавља у процесу приступања ЕУ, циљеви су подељени у четири групе: (МГ1) Економски раст (ЦОР 8 и 9); (МГ2) Развој људских ресурса (ЦОР 1,2,3,4,5 и 10); (МГ3) Животна средина и клима (ЦОР 6,7, 11,12,13 и 15); (МГ4) Институције, финансије и сарадња (ЦОР 16 и 17). Циљ ЦОР 14 се односи на коришћење океана и мора, тако да није укључен у разматрање. Ту су јасно креиране везе кровних развојних докумената са циљевима Агенде 2030. Највећи искорак у анализи ЦОР-а, по сваком циљу и индикаторима, спровео Републички завод за статистику (SORS, 2021).

Табела 1. Мапирање Циљева одрживог развоја (ЦОР) из националног стратешког оквира

Агенда 2030	ЦОР	ЕУ поглавља	ЦОР	Преговарачки кластери	ЦОР
Животна средина	6, 13, 15	Економски раст	8, 9	Основни кластер	16
Друштво	1, 2, 3, 4, 5, 7, 11, 16	Развој људских ресурса	1, 2, 3, 4, 5, 10	Унутрашње тржиште	3
Економија	8, 9, 10, 12	Животна средина и клима	6, 7, 11, 12, 13, 15	Конкурентност и инклузивни раст	1, 4, 5, 8, 9, 10
		Институције, финансије и сарадња	16, 17	Зелена агенда и одржива повезаност	6, 7, 11, 12, 13, 15
				Ресурси, пољопривреда и кохезија	2
				Спољни односи	17

Извор: PPS (2021).

Напомена: ЦОР 14 је изостављен.

² Списак индикатора за Србију: <https://sdg.indikatori.rs/en-US/>

Последњи глобални извештај ЦОП-а за 2022 (UN, 2022), показује да Србија није бележила напредак у годинама са пандемијом – Србија је пала за 1 позицију у 2021. години (са 34. на 35. место од 165 анализираних земаља: вредност индекса је 75,9). Слика 1 показује доступни преглед испуњености ЦОП-а за Србију.

Слика 1. Индикатори ЦОП-а за Србију 2021.

SDG	INDICATORS												
SDG 1	12.1	12.2	13.1	14.1	15.1	15.2	15.3	15.4	1a.2				
	↑	↑	↗	×	×	↑	×	×	↓				
SDG 2	21.2	22.1	22.2	2a.1									
	↗↘	↑	↑	↑									
SDG 3	3.1.1	3.1.2	3.2.1	3.2.2	3.3.2	3.4.1	3.4.2	3.7.1	3.7.2	3.8.1	3.9.3	3.b.1	3.c.1
	✓	↗	✓	✓	↑	↘	↑	↑	↑	↑	↑	↗↘	↓
SDG 4	4.1.2	4.2.1	4.2.2	4.3.1	4.5.1	4.6.1							
	×	↗	↘	↗↘	×	↓							
SDG 5	5.1.1	5.2.1	5.2.2	5.3.1	5.4.1	5.5.1	5.5.2	5.6.1	5.6.2	5a.2	5b.1		
	×	×	×	↓	×	↑	↑	×	×	×	↗		
SDG 6	6.1.1	6.2.1	6.3.1	6.3.2	6.4.1	6.4.2	6a.1	6b.1					
	↗	×	↑	↑	↗	↓	↑	✓					
SDG 7	7.1.1	7.1.2	7.2.1	7.3.1									
	↗	×	↗	↑									
SDG 8	8.1.1	8.3.1	8.4.2	8.5.1	8.5.2	8.6.1	8.7.1	8.10.1					
	↓	↑	↗↘	×	↑	↑	×	↗↘					
SDG 9	9.1.2	9.2.1	9.2.2	9.4.1	9.5.1	9.5.2	9.c.1						
	↗↘	↗↘	↑	↑	↑	↗	↑						
SDG 10	10.1.1	10.3.1	10.4.1										
	×	×	↑										
SDG 11	11.5.1	11.5.2	11.6.1	11.6.2	11b.1	11b.2							
	×	↑	×	×	×	×							
SDG 12	12.1.1	12.2.2	12.5.1										
	✓	↗↘	↑										
SDG 13	13.1.1	13.1.2	13.1.3										
	×	×	×										
SDG 14	14b.1												
	×												
SDG 15	15.1.1	15.1.2	15.2.1	15.6.1	15a.1	15b.1							
	↗	↑	↗↘	×	↓	↓							
SDG 16	16.1.3	16.1.4	16.2.1	16.2.2	16.3.1	16.3.2	16.5.1	16.6.1	16.9.1	16b.1			
	×	×	↘	↘	×	↓	×	↑	✓	×			
SDG 17	17.1.1	17.3.2	17.4.1	17.6.1	17.8.1								
	↗	↓	↓	↑	↑								

Извор: SORS (2021).

4. Резултати и дискусија

Анализирани су сви индикатори одрживог развоја за ЕУ и Србију у периоду 2010–2019. године. Резултати показују напредак сваког индикатора. Просек ЕУ је употребљен да покаже напредак Србије. Општи утисак је да Србија заостаје готово код сваког индикатора од просека ЕУ. Подаци Еуростата (табела А1) доступни су за све индикаторе за ЕУ, док за Србију недостају поједине серије података.

У Србији је смањен ризик од сиромаштва. Код ЦОР 1 (*Свети без сиромаштва*), где је акценат на искорењивању екстремног сиромаштва и смањењу релативног сиромаштва у наредних 15 година, видљив је напредак (ЦОР_01_10, изнад ЕУ), али недовољан. И даље су проблеми видљиви код појединаца који немају стални посао, док су услови за живот мало бољи него претходних година (ЦОР_01_60, изнад ЕУ), уз висок ниво људи који живе у домаћинствима са нискоинтензивним пословима (ЦОР_01_40, изнад ЕУ), али нижи ризик од сиромаштва запослених (ЦОР_01_41, приближна ЕУ).

Код ЦОР 2 (*Свети без глади*), где је акценат на сигурној и довољној производњи хране уз минималну употребу синтетичких хемијских сировина, чему би требало највише да допринесе производња органског порекла (ЦОР_02_40), Србија заостаје. Разлог треба тражити у одсуству одрживог и отпорног система производње.

Систем здравља и здравствени заштита (ЦОР 3 – *Добро здравље*) значајно су поправљени, тако да је продужен животни век становника Србије (ЦОР_03_10, испод ЕУ), уз напредак на пољу очувања здравља од заразних болести (ЦОР_03_41, испод просека ЕУ) и смањење фактора ризика по здравље животне средине.

ЦОР 4 (Квалитетно образовање) је индикатор који указује на корак у будућност, кроз осигурање приступа праведном и квалитетном образовању у свим фазама живота. Овакав приступ образовању гарантује дугорочан раст економије. Србија споро напредује у области образовања (далеко је од просека ЕУ), због одсуства обука и неформалног учења, као недовољно стечених вештина и компетенција кроз школовање. Истина, постоји благи напредак – смањен је број појединаца који су прерано напустили школовање (ЦОР_04_10А, испод ЕУ); у посматраном периоду порасло је учешће појединаца са високим образовањем (ЦОР_04_20, изнад ЕУ), што је утицало и на пораст стопе запослености свршених дипломаца (ЦОР_04_50, изнад ЕУ).

Равноправност полова (ЦОР 5) је питање свести појединаца и демократичности друштва. Србија на овом пољу има најбоље резултате. Јаз код запослености по половима се смањује из године у годину (ЦОР_05_30), расте заступљеност жена у парламенту и влади (ЦОР_05_50), као и број жена на вишим руководећим позицијама (ЦОР_05_60).

Употреба вода и водних ресурса је важно питање развоја, али и опстанка. ЦОР 6 (*Чиста вода и санитарни услови*) недвосмислено показује какви су третман и употреба вода, санитарни услови и хигијена, и ту Србија бележи спор напредак, јер не постоји довољно развијена свест о значају управљања водним ресурсима.

Енергија (ЦОР 7 – *Доступна и обновљива енергија*) је важан ресурс, попут воде. Србија заостаје по питању овог индикатора, и далеко је од просека ЕУ, јер не поседује приступачан, поуздан и одржив енергетски систем. Србија има најнижи ниво зависности увоза енергије по производима, у поређењу са просеком ЕУ. Међутим, ниска бројчана вредност индикатора може да одражава нижи обим производње, или мањи асортиман производа, или нижу цену енергената, или низак нето извоз енергије. Ово показује да је истраживање индикатора комплексан посао, јер подразумева шири приступ анализи индикатора, њихово адекватно комбиновање и непристрасну оцену резултата.

Економски показатељи (ЦОР 8 – *Доступан јансџивен рад и економски раст*) иду напред српској економији. Просечна годишња стопа раста у наведеном периоду од скоро 3,1% омогућила је у Србији раст реалног БДП-а по становнику у еврима (ЦОР_08_10, испод ЕУ). Међутим, раст није био довољно добро структуриран. Високим стопама раста привреде допринеле су инвестиције (ЦОР_08_11, испод ЕУ) са учешћем у БДП-у вишим од 20%, у току посматраног периода. Иако је удео инвестиција био запажен, није одражавао позитивне ефекте на запосленост и дугорочну незапосленост. То значи да инвестиције нису имале значајан ефекат на продуктивност. Такво стање економије омогућило је младим људима да се школују и да раде (ЦОР_08_20, изнад ЕУ); то је утицало на раст запослености (ЦОР_08_30, испод ЕУ) и значајно снизило дуготрајну незапосленост (ЦОР_08_40, изнад ЕУ). У делу који се везује за индикатор који показује напредак ЦОР 5 ка родној равноправности (ЦОР_05_40), са идејом промовисања социјалног и економског оснаживања жена, Србија показује добре резултате (приближно просеку ЕУ). Коначно, продуктивност ресурса (ЦОР_12_20) је и даље испод просека ЕУ.

Питање рационалног улагања у економију управо пружа ЦОР 9 (*Индустрија, иновације и инфраструктура*), кроз истраживање и развој, иновације, инвенције, технологију, и тако даље. У Србији се недовољно улаже у истраживање и развој, мерено кроз проценат БДП-а (ЦОР_09_10, далеко испод ЕУ), па је мали допринос људског капитала у науци и технологији (ЦОР_09_21, ниво ЕУ), као и број пријављених патената Европском заводу за патенте (ЦОР_09_40).

Отклањање неједнакости – ЦОР 10 (*Смањење неједнакости*) је важно питање савременог доба, како између држава, тако и унутар држава. У Србији се недовољно вешто користи алати за отклањање неједнакости (ЦОР_10_10,

испод ЕУ), уклањање ризика од сиромаштва (ЦОР_10_30, боља од ЕУ) и правилну расподелу дохотка (ЦОР_10_41, боља од ЕУ). Постоји напредак, али је и даље испод просека ЕУ.

ЦОР 11 (*Одрживи градови и заједнице*) укључује питања друштвеног живота. Рециклажа отпада недовољно је укључена у систем, што због свести појединаца, што због недовољних инвестиционих капацитета да се покрену производни ланци за рециклажу. Рециклажа комуналног отпада, коју по градовима генеришу домаћинства, бележи низак индекс (ЦОР_11_60, далеко испод ЕУ), док је владавина закона и поштовање људских права значајно напредовало – извештавање јавности о појави злочина, насиља или вандализма (ЦОР_16_20, око ЕУ). У Србији је боља слика владавине закона и људских права, иако је извештавање смањено последњих година.

Економско богатство декларише одговоран корпоративан сектор, одржива потрошња и производња, уз ефикасно коришћење ресурса и очување екологије (ЦОР 12 – *Одговорна потрошња и производња*). Стварање отпада у Србији представља директну опасност по одрживост здраве животне средине (ЦОР_12_50, изнад ЕУ), и по овом индикатору Србија је такође далеко испод просека ЕУ.

Демократичност институција, поштовање људских права и владавина закона (ЦОР 16 – *Мир, правда и снажне институције*) су пресудни за даљи развој друштва. Србија је забележила релативни пад вредности ових индикатора у току претходне деценије, али овај тренд прати пад просечног индикатора на нивоу ЕУ (ЦОР_16_10, ниво ЕУ).

Преостала четири циља (ЦОР 13 – *Климатска акција*, ЦОР 14 – *Живот изнад воде*, ЦОР 15 – *Живот на земљи*, ЦОР 17 – *Партнерством до циљева*) нису били предмет анализе, појединачно по индикаторима, сем оних који су се понављали из претходних циљева.

5. Закључци

Анализа је показала да је у Србији, након увођења Миленијумских развојних циљева, остварен напредак, али није достигнут очекивани ниво Агенде 2030. Иако је смисао увођења Циљева одрживог развоја, у основи, смањење сиромаштва и повећање благостања људи, у Србији је највећи заостатак баш по питању ризика од сиромаштва и одсуства благостања људи. Главни изазови у Србији остају незапосленост и социјална искљученост, демографска девастација и неповољна образовна структура. Са институционалног аспекта, присутна је неусклађеност закона на локалном и националном нивоу у бројним областима, као и одсуство механизма подршке

друштвеној заједници. Објективно, постављени стандарди одрживог развоја су достижни, али захтевају време и адекватан приступ.

Усвајање овакве агенде подразумева мобилисање свих расположивих ресурса у циљу искорењивања сиромаштва, борбе против неједнакости и проналажења одговора на климатске промене. Нова перцепција развоја ставила је проблеме сиромаштва руку под руку са економским растом и индустријализацијом, истовремено и са општим друштвеним потребама – здрављем, образовањем, социјалном заштитом, животном средином и климатским променама. Брзина прилагођавања овим циљевима огледала се у способности Владе, која је кроз ефикасан и флексибилан систем дошла до бољих резултата, па је унапредила концептуалан и одговоран приступ смерницама за његово спровођење. Кључни закључак ове анализе је следећи: без обзира на било који од три различита приступа груписању циљева, суштина је у постизању свих циљева и максималних вредности индикатора.

Достигнути оквири треба да допринесу консолидацији глобалног одрживог развоја, и буду основа за унапређивање индикатора одрживог развоја у будућности. Поред тога, ова студија омогућава да се идентификују празнине у базама података, и поставе идеје о будућим линијама истраживања.

Анекс табела А.1. ЦОР у ЕУ и Србији, издвојени индикатори

Циљеви	Индикатори	Земља	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
ЦОР1	ЦОР_01_10	ЕУ	23.8	24.3	24.8	24.6	24.4	23.8	23.5	22.4	21.8	21.4
		СРБ	:	:	:	42	42.6	41.7	38.5	36.7	34.3	31.7
	ЦОР_01_10А	ЕУ	22.7	23.4	24.8	24.6	24.3	24	23.5	22.6	22.1	22
		СРБ	:	:	:	32.5	33.2	31.8	32.7	30.4	26.3	24.3
	ЦОР_01_20	ЕУ	16.5	16.9	16.8	16.7	17.2	17.3	17.3	16.9	17.1	16.8
		СРБ	:	:	:	24.5	25	26.7	25.9	25.7	24.3	23.2
	ЦОР_01_20А	ЕУ	14.7	15.2	15.2	15	15.4	15.6	15.6	15.3	15.5	15.3
		СРБ	:	:	:	:	24	25.9	25.1	24.8	23.3	22
	ЦОР_01_30	ЕУ	8.4	8.8	9.9	9.6	8.9	8.1	7.5	6.6	5.9	5.5
		СРБ	:	:	:	26.9	26.3	24	19.5	17.4	15.9	14.6
	ЦОР_01_40	ЕУ	10.3	10.5	10.6	11	11.3	10.7	10.5	9.5	8.8	8.5
		СРБ	:	:	:	18.1	20.5	21.2	21.5	20.1	18	16.6
	ЦОР_01_41	ЕУ	8.3	8.8	8.9	9	9.5	9.5	9.6	9.4	9.4	9.2
		СРБ	:	:	:	14.9	14	13.3	11.9	10.8	10	9.2
	ЦОР_01_60	ЕУ	:	15.6	15.1	15.6	15.7	15.2	15.4	13.3	13.9	13.1
		СРБ	:	:	:	21.6	26.2	23.4	21.8	20.8	16.6	18
	ЦОР_03_60	ЕУ	3.1	3.4	3.5	3.7	3.7	3.3	2.6	1.7	2	2
		СРБ	:	:	:	8.7	7.4	6.3	4.5	4.8	5.8	4.8
	ЦОР_06_10	ЕУ	2.5	2.4	2.3	2.1	2	1.9	1.9	1.7	1.6	1.5
		СРБ	:	:	:	4	3.4	3.5	3.4	3.2	2.3	2.1
ЦОР_07_60	ЕУ	9.5	9.8	10.8	10.7	10.3	9.4	8.7	7.8	7.3	7	
	СРБ	:	:	:	18.3	17.1	15.2	13.3	13.1	10	9.9	
ЦОР_11_10	ЕУ	17.7	17	16.9	17	16.7	16.7	16.6	15.7	15.5	15.6	
	СРБ	:	:	:	54.3	50.4	53.4	55.5	56.2	53.3	53.3	
ЦОР2	ЦОР_02_30	ЕУ	3215.077	3286.955	2949.247	3048.587	2953.716	3087.204	3128.713	3193.916	3242.608	3291.681
		СРБ	:	:	:	10.681	11.367	14.443	11.561	12.35	13.457	15.417
ЦОР_02_40	ЕУ	5.1	5.4	5.66	5.7	5.78	6.2	6.68	7.03	7.5	7.92	
	СРБ	:	:	:	0.23	0.27	0.44	0.41	0.39	0.55	0.61	
ЦОР3	ЦОР_03_10	ЕУ	79.5	79.8	80.1	80.2	80.5	80.8	80.5	80.9	80.9	81
		СРБ	74	74.4	74.6	74.9	75.3	75.4	75.3	75.7	75.6	75.9
	ЦОР_03_20	ЕУ	68.2	67.9	68.3	67.3	67.5	67.1	67.6	69.7	69.2	69.3
		СРБ	:	:	:	49.5	57.4	56.8	57.2	54.5	56.4	59
	ЦОР_03_40	ЕУ	135.6	132.9	130.3	126.8	123.3	122.1	119	:	:	:
		СРБ	:	203.7	199.9	193.9	192.6	190.4	183.3	182.2	176.4	:
	ЦОР_03_41	ЕУ	3.7	3.66	3.61	3.36	3.2	3.12	2.79	:	:	:
		СРБ	:	2.76	3.04	2.87	2.23	2.07	1.93	1.73	:	:
	ЦОР_03_42	ЕУ	:	278	273.39	266.66	258.25	259.85	254.32	:	:	:
		СРБ	:	437.03	426.2	411.26	401.92	417.53	408.12	407.03	398.63	:
	ЦОР_03_60	ЕУ	3.1	3.4	3.5	3.7	3.7	3.3	2.6	1.7	2	2
		СРБ	:	:	:	8.7	7.4	6.3	4.5	4.8	5.8	4.8
ЦОР_11_20	ЕУ	20.5	19.7	18.8	18.8	18.4	18	17.9	17.5	18.3	17.5	
	СРБ	:	:	:	12.7	12.4	13.1	12.2	10.1	11.7	11.2	
ЦОР4	ЦОР_04_10	ЕУ	13.9	13.4	12.7	11.9	11.2	11	10.7	10.5	10.5	10.3
		СРБ	8.3	8.5	8.1	8.9	8.4	7.5	7	6.2	6.8	6.6
	ЦОР_04_10А	ЕУ	12.5	11.9	11.4	10.7	10	10	9.5	9.4	9.2	8.9
		СРБ	8.3	8.4	8.1	8.8	8.3	7.5	7	6.2	6.8	6.6
	ЦОР_04_20	ЕУ	33.3	34.4	35.5	36.5	37.2	37.9	38.2	39	40	40.9
		СРБ	18.9	22	24.9	25.1	27.1	29.8	31.4	32.2	32.8	33.4
	ЦОР_04_31	ЕУ	:	:	:	92.2	91.2	92.8	93.3	93.4	93.1	93.6
		СРБ	:	:	:	63.1	63.3	61.7	62.3	64.4	66.2	67.3
	ЦОР_04_60	ЕУ	9.3	9.1	9.2	10.7	10.8	10.8	10.8	10.9	11.1	11.3
		СРБ	4	3.5	3.6	3.9	4.4	4.8	5.1	4.4	4.1	4.3

ЦОР5	ЦОР_05_30	ЕУ	13.3	12.9	12.3	11.8	11.6	11.6	11.7	11.7	11.8	11.7	
		СРБ	:	:	:	:	15.2	15.3	14.4	14	14.7	13.9	
	ЦОР_05_40	ЕУ	19.1	19	19.4	20.4	20.2	20.7	21.1	21.4	21.9	22.7	
		СРБ	16.9	17.4	16.6	16.7	18.6	18	18.4	20.2	19.9	20.8	
	ЦОР_05_50	ЕУ	23.6	23.6	25.3	26.7	27.2	28	28.2	29.8	30.6	31.7	
		СРБ	22.4	24.4	32.4	34.1	33.6	33.6	34	36.4	37.6	37.6	
	ЦОР_05_60	ЕУ	11.8	13.4	15.4	17.5	19.8	22.2	23.6	25.1	26.4	28.4	
		СРБ	12.4	17.3	17.6	17	15.3	21.4	20	19.1	21.2	15.6	
	ЦОР_04_10	ЕУ	13.9	13.4	12.7	11.9	11.2	11	10.7	10.5	10.5	10.3	
		СРБ	8.3	8.5	8.1	8.9	8.4	7.5	7	6.2	6.8	6.6	
	ЦОР_04_20	ЕУ	33.3	34.4	35.5	36.5	37.2	37.9	38.2	39	40	40.9	
		СРБ	18.9	22	24.9	25.1	27.1	29.8	31.4	32.2	32.8	33.4	
ЦОР6	ЦОР_06_10	ЕУ	2.5	2.4	2.3	2.1	2	1.9	1.9	1.7	1.6	1.5	
		СРБ	:	:	:	4	3.4	3.5	3.4	3.2	2.3	2.1	
	ЦОР_06_20	ЕУ	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	
		СРБ	8.6	8.9	8.98	9.39	9.98	10.82	12.5	12.6	12.87	:	
	ЦОР_06_30	ЕУ	2.38	2.37	2.31	2.18	2.07	2.09	2.06	2.11	2.03	:	
		СРБ	2.4	2.35	2.19	2.04	2.06	2.11	2.38	2.38	2.24	:	
	ЦОР_06_50	ЕУ	0.064	0.055	0.058	0.055	0.056	0.056	0.056	0.06	0.059	:	
		СРБ	0.079	0.074	0.081	0.071	0.071	0.076	0.07	0.069	0.064	:	
	ЦОР7	ЦОР_07_10	ЕУ	1663.2	1602.9	1592.2	1576.7	1511.8	1536	1544.2	1561.8	1552.8	1526.1
			СРБ	14.8	15.5	14.3	14.4	12.8	14.2	14.6	14.9	14.8	14.7
		ЦОР_07_11	ЕУ	1166.9	1116.5	1118.1	1117.2	1069	1091.1	1111.5	1123.3	1124.9	1117.7
			СРБ	9	9.2	8.5	8.3	7.9	8.2	8.6	8.8	9	9
ЦОР_07_20		ЕУ	632	572	597	603	530	552	566	565	554	551	
		СРБ	422	433	434	397	386	398	414	406	406	411	
ЦОР_07_30		ЕУ	6.84	7.17	7.21	7.29	7.67	7.74	7.83	7.88	8.1	8.36	
		СРБ	2.02	1.97	2.19	2.2	2.42	2.22	2.2	2.21	2.34	2.45	
ЦОР_07_40		ЕУ	14.421	14.551	16.023	16.697	17.463	17.84	18.029	18.467	18.906	19.727	
		СРБ	19.764	19.118	20.79	21.095	22.864	21.989	21.147	20.287	20.32	21.443	
ЦОР_07_50		ЕУ	55.746	56.338	54.887	53.905	54.391	56.005	56.121	57.529	58.189	60.624	
		СРБ	33.516	30.445	27.940	24.094	27.937	27.693	29.726	33.815	34.640	35.611	
ЦОР_07_60	ЕУ	9.5	9.8	10.8	10.7	10.3	9.4	8.7	7.8	7.3	7		
	СРБ	:	:	:	18.3	17.1	15.2	13.3	13.1	10	9.9		
ЦОР8	ЦОР_08_10	ЕУ	25510	25900	25730	25770	26170	26700	27140	27800	28280	28690	
		СРБ	4330	4450	4440	4590	4540	4640	4820	4950	5200	5450	
	ЦОР_08_11	ЕУ	21.03	21.12	20.71	20.1	20.15	20.59	20.8	21.13	21.54	22.45	
		СРБ	18.59	18.39	21.17	17.24	:	16.77	16.95	17.75	20.05		
	ЦОР_08_20	ЕУ	15.4	15.4	16	16.1	15.7	15.2	14.5	13.7	13.1	12.6	
		СРБ	24.8	26.2	26.2	25.5	25.5	24.6	22.3	21.7	20.1	19	
	ЦОР_08_20A	ЕУ	14.5	14.7	15.1	15.1	14.7	14.2	13.4	12.6	12.2	11.7	
		СРБ	24.7	26.1	26.2	25.5	25.4	24.6	22.4	21.7	20	18.9	
	ЦОР_08_30	ЕУ	67.8	67.9	67.6	67.5	68.2	69.1	70.1	71.3	72.4	73.1	
		СРБ	:	:	:	:	54.8	56	59.1	61.4	63.1	65.2	
	ЦОР_08_30A	ЕУ	69	69	68.9	68.9	69.7	70.6	71.6	72.8	73.7	74.5	
		СРБ	51.4	49.3	49.1	51.4	54.9	56	59.1	61.5	63.1	65.2	
	ЦОР_08_40	ЕУ	4	4.3	4.9	5.5	5.5	5	4.4	3.8	3.2	2.8	
		СРБ					12.4	10.6	9.1	7.2	6.5	5.3	
	ЦОР_01_41	ЕУ	14.5	14.7	15.1	15.1	14.7	14.2	13.4	12.6	12.2	11.7	
		СРБ	24.7	26.1	26.2	25.5	25.4	24.6	22.4	21.7	20	18.9	
	ЦОР_05_40	ЕУ	18	17.8	18.2	19.3	19.2	19.6	20.1	20.6	21.3	22.2	
		СРБ	16.9	17.4	16.6	16.7	18.6	18	18.4	20.2	19.9	20.8	
ЦОР_12_20	ЕУ	2.0325	1.974	2.122	2.1766	2.1878	2.2491	2.2987	2.2866	2.3016	2.3531		
	СРБ	0.3088	0.3127	0.3434	0.3262	0.3402	0.3258	0.309	0.3311	0.3315	0		

ЦОР9	ЦОР_09_10	ЕУ	1.97	2.02	2.08	2.1	2.11	2.13	2.12	2.16	2.18	2.2		
		СРБ	0.7	0.68	0.85	0.68	0.72	0.81	0.84	0.87	0.92	0.89		
	ЦОР_09_20	ЕУ	44.2	44.6	44.9	45	45.4	45.6	45.8	45.8	46.1	46.5		
		СРБ	30.6	30.1	30.8	31.6	32.1	31.7	30.8	31.5	32.4	32.4		
	ЦОР_09_21	ЕУ	40.8	42.3	43.1	43.8	44.5	45.2	46	46.6	47.5	48.5		
		СРБ	30.6	21.3	22.4	30.9	32.7	33.4	33.6	34.4	35.2	35.3		
	ЦОР_09_30	ЕУ	1.0828	1.1122	1.1327	1.1539	1.1776	1.2167	1.2424	1.3082	1.3728	1.4166		
		СРБ	:	:	:	:	0.6378	0.7143	0.7042	0.6747	0.674	0.6697		
	ЦОР_09_40	ЕУ	66616	64372	65167	65620	67382	67669	67230	69218	71942	72639		
		СРБ	8	6	5	11	11	4	1	10	9	9		
	ЦОР_09_50	ЕУ	16.5	16.8	17.1	17.6	17.3	17.1	16.9	16.6	16.6	16.6		
		СРБ	14.5	16.6	16.3	16.2	25.1	25.6	24.1	25.2	26.3	25.1		
	ЦОР_09_70	ЕУ	0.11	0.1	0.09	0.09	0.09	0.09	0.08	0.08	0.08	:		
		СРБ	0.57	0.66	0.63	0.66	0.6	0.66	0.73	0.74	0.8	:		
	ЦОР_04_20	ЕУ	33.3	34.4	35.5	36.5	37.2	37.9	38.2	39	40	40.9		
		СРБ	18.9	22	24.9	25.1	27.1	29.8	31.4	32.2	32.8	33.4		
ЦОР10	ЦОР_10_10	ЕУ	24900	25600	25700	26000	26600	27500	28200	29300	30200	31200		
		СРБ	9700	10200	10300	10500	10500	10700	11000	11400	12000	12700		
	ЦОР_10_30	ЕУ	22.9	23	23.4	23.8	24.6	24.8	25	24.1	24.3	24.2		
		СРБ	:	:	:	36.6	39.3	37.5	39.4	38.8	37.4	32.1		
	ЦОР_10_41	ЕУ	4.94	5.03	4.98	5	5.2	5.22	5.16	5.08	5.12	5.09		
		СРБ	:	:	:	8.59	9.41	10.7	11.02	9.38	8.58	6.46		
	ЦОР_10_50	ЕУ	21.2	21.1	21.2	21.1	20.9	20.9	20.9	21.1	21	21.1		
		СРБ	:	:	:	16.5	16.1	15.1	14.8	16.3	17.3	18.8		
	ЦОР_01_10А	ЕУ	22.7	23.4	24.8	24.6	24.3	24	23.5	22.6	22.1	22		
		СРБ	:	:	:	32.5	33.2	31.8	32.7	30.4	26.3	24.3		
	ЦОР_01_20А	ЕУ	14.7	15.2	15.2	15	15.4	15.6	15.6	15.3	15.5	15.3		
		СРБ	:	:	:	:	24	25.9	25.1	24.8	23.3	22		
	ЦОР_04_10А	ЕУ	12.8	12.3	11.6	11	10.3	10.1	9.7	9.6	9.4	9.1		
		СРБ	8.3	8.4	8.1	8.8	8.3	7.5	7	6.2	6.8	6.6		
	ЦОР_08_20А	ЕУ	14.5	14.7	15.1	15.1	14.7	14.2	13.4	12.6	12.2	11.7		
		СРБ	24.7	26.1	26.2	25.5	25.4	24.6	22.4	21.7	20	18.9		
ЦОР_08_30А	ЕУ	69	69	68.9	68.9	69.7	70.6	71.6	72.8	73.7	74.5			
	СРБ	51.4	49.3	49.1	51.4	54.9	56	59.1	61.5	63.1	65.2			
ЦОР11	ЦОР_11_10	ЕУ	17.7	17	16.9	17	16.7	16.7	16.6	15.7	15.5	15.6		
		СРБ	:	:	:	54.3	50.4	53.4	55.5	56.2	53.3	53.3		
	ЦОР_11_20	ЕУ	20.5	19.7	18.8	18.8	18.4	18	17.9	17.5	18.3	17.5		
		СРБ	:	:	:	12.7	12.4	13.1	12.2	10.1	11.7	11.2		
	ЦОР_11_60	ЕУ	38	38.9	40.9	41.5	43.4	44.9	46.5	47	47.2	47.7		
		СРБ	0	0	0	1	0.7	0.8	0.3	0.3	0.3	:		
	ЦОР_01_60	ЕУ	:	15.6	15.1	15.6	15.7	15.2	15.4	13.3	13.9	13.1		
		СРБ	:	:	:	21.6	26.2	23.4	21.8	20.8	16.6	18		
	ЦОР_06_20	ЕУ	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:		
		СРБ	8.6	8.9	8.98	9.39	9.98	10.82	12.5	12.6	12.87	:		
	ЦОР_09_50	ЕУ	16.5	16.8	17.1	17.6	17.3	17.1	16.9	16.6	16.6	16.6		
		СРБ	14.5	16.6	16.3	16.2	25.1	25.6	24.1	25.2	26.3	25.1		
	ЦОР_16_20	ЕУ	:	14.1	13.6	14.5	14	13.6	13	12	12.7	12.5		
		СРБ	:	:	:	20.2	21.1	16.8	18.2	14	14.7	10.7		
	ЦОР12	ЦОР_12_20	ЕУ	2.0325	1.974	2.122	2.1766	2.1878	2.2491	2.2987	2.2866	2.3016	2.3531	
			СРБ	0.3088	0.3127	0.3434	0.3262	0.3402	0.3258	0.309	0.3311	0.3315	0	
ЦОР_12_50		ЕУ	1720	:	1720	:	1735	:	1763	:	1812	:		
		СРБ	963	:	931	:	1034	:	1378	:	1704	:		
ЦОР_12_61		ЕУ	263510	280448.3	287684.9	287907	283195.8	293695.9	304538.4	316842.9	324940	:		
		СРБ	:	:	:	:	:	285.25	319	312.19	328.39	:		
ЦОР_07_30		ЕУ	6.84	7.17	7.21	7.29	7.67	7.74	7.83	7.88	8.1	8.36		
		СРБ	2.02	1.97	2.19	2.2	2.42	2.22	2.2	2.21	2.34	2.45		

ЦОР13	ЦОР_07_40	ЕУ	14.421	14.551	16.023	16.697	17.463	17.84	18.029	18.467	18.906	19.727
		СРБ	19.764	19.118	20.79	21.095	22.864	21.989	21.147	20.287	20.32	21.443
ЦОР14	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
ЦОР15	ЦОР_06_30	ЕУ	2.38	2.37	2.31	2.18	2.07	2.09	2.06	2.11	2.03	:
		СРБ	2.4	2.35	2.19	2.04	2.06	2.11	2.38	2.38	2.24	:
	ЦОР_06_50	ЕУ	0.064	0.055	0.058	0.055	0.056	0.056	0.056	0.06	0.059	:
		СРБ	0.079	0.074	0.081	0.071	0.071	0.076	0.07	0.069	0.064	:
ЦОР16	ЦОР_16_10	ЕУ	1	0.94	0.9	0.86	0.78	0.76	0.69	:	:	:
		СРБ	:	1.73	1.59	2.12	1.69	1.43	1.75	1.29	1.42	:
	ЦОР_16_20	ЕУ	14.4	14.1	13.6	14.5	14	13.6	13	12	12.7	12.5
		СРБ	:	:	:	20.2	21.1	16.8	18.2	14	14.7	10.7
	ЦОР_16_50	ЕУ	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
		СРБ	:	:	39	42	41	40	42	41	39	39
ЦОР17	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	

Извор: ЕУРОСТАТ

Напомена: Избор индикатора зависио је од доступности индикатора. Пуни називи одабраних показатеља су: Људи у опасности од сиромаштва или социјалне искључености [ЦОР_01_10]; Људи у ризику од сиромаштва или социјалне искључености према степену урбанизације [ЦОР_01_10А]; Људи у ризику од сиромаштва по основу прихода након социјалних трансфера [ЦОР_01_20]; Људи у ризику од сиромаштва у приходима након социјалних трансфера, према држављанству [ЦОР_01_20А]; Тешко материјално лишени људи [ЦОР_01_30]; Људи који живе у домаћинствима са веома ниским интензитетом рада [ЦОР_01_40]; Стопа ризика од сиромаштва на послу [ЦОР_01_41]; Становништво које живи у стану са прокишњавајућим кровом, влажним зидовима, подовима или темељима или трулежом у прозорским оквирима пода према статусу сиромаштва [ЦОР_01_60]; Самопријављена неиспуњена потреба за лекарским прегледом и негом према полу [ЦОР_03_60]; Становништво које нема ни купатило, ни туш, ни тоалет за испирање у свом домаћинству према статусу сиромаштва [ЦОР_06_10]; Становништво није у стању да се греје на адекватан начин према статусу сиромаштва [ЦОР_07_60]; Стопа пренасељености према статусу сиромаштва [ЦОР_11_10]; Државна подршка пољопривредном истраживању и развоју [ЦОР_02_30]; Површина под органском пољопривредом [ЦОР_02_40]; Очекивано трајање живота при рођењу према полу [ЦОР_03_10]; Удео људи са добрим или веома добрим опажањем здравља према полу [ЦОР_03_20]; Стандардизована стопа смртности услед хроничних болести према полу [ЦОР_03_40]; Стандардизована стопа смртности од туберкулозе, ХИВ-а и хепатитиса према врсти болести [ЦОР_03_41]; Стандардизована смртност која се може спречити и лечити [ЦОР_03_42]; Становништво које живи у домаћинствима с обзиром на то да пати од буке, према статусу сиромаштва [ЦОР_11_20]; Рано напустили образовање и обуку према полу [ЦОР_04_10]; Рано напустили образовање и обуку, по држављанству [ЦОР_04_10А]; Терцијарно образовање према полу [ЦОР_04_20]; Учешће у образовању у раном детињству према полу (деца од 3 године и више) [ЦОР_04_31]; Учешће одраслих у учењу према полу [ЦОР_04_60]; Јаз у запошљавању полова [ЦОР_05_30]; Неактивно становништво због одговорности за бригу према полу [ЦОР_05_40]; Седишта жена у националним парламентима и владама (извор: ЕИГЕ) [ЦОР_05_50]; Положаји жена на вишим руководећим позицијама (извор: ЕИГЕ) [ЦОР_05_60]; Становништво које нема ни купатило, ни туш, ни тоалет за испирање у свом домаћинству према статусу сиромаштва [ЦОР_06_10]; Становништво повезано са барем секундарним третманом отпадних вода [ЦОР_06_20]; Биохемијска потрошња кисеоника у рекама (извор: ЕЕА) [ЦОР_06_30]; Фосфати у рекама (извор: ЕЕА) [ЦОР_06_50]; Потрошња примарне енергије [ЦОР_07_10]; Крајња потрошња енергије [ЦОР_07_11]; Потрошња финалне енергије у домаћинствима по становнику [ЦОР_07_20]; Енергетска продуктивност [ЦОР_07_30]; Удео обновљиве енергије у бруто финалној потрошњи енергије по секторима [ЦОР_07_40]; Зависност од увоза енергије по производима [ЦОР_07_50]; Становништво није у стању да се добро загреје због статуса сиромаштва [ЦОР_07_60]; Реални БДП по глави становника [ЦОР_08_10]; Учешће инвестиција у БДП-у по институционалним секторима [ЦОР_08_11]; Млади људи ни у радном односу ни у образовању и обуци према полу (НЕЕТ) [ЦОР_08_20]; Млади људи ни у радном односу ни

у образовању и оспособљавању (НЕЕТ), према држављанству [ЦОР_08_20А]; Стопа запослености према полу [ЦОР_08_30]; Стопа запослености, према држављанству [ЦОР_08_30А]; Стопа дуготрајне незапослености према полу [ЦОР_08_40]; Стопа ризика од сиромаштва на послу [ЦОР_01_41]; Неактивно становништво због одговорности за бригу према полу [ЦОР_05_40]; Продуктивност ресурса и домаћа потрошња материјала (ДМЦ) [ЦОР_12_20]; Бруто домаћи издаци за истраживање и развој по секторима [ЦОР_09_10]; Запошљавање у производњи високе и средње високе технологије и услуге интензивног знања [ЦОР_09_20]; Људски ресурси у науци и технологији [ЦОР_09_21]; Особље за истраживање и развој по секторима [ЦОР_09_30]; Патентне пријаве Европском заводу за патенте (извор: ЕПО) [ЦОР_09_40]; Удео аутобуса и возова у укупном превозу путника [ЦОР_09_50]; Интензитет емисије ваздуха из индустрије [ЦОР_09_70]; БДП прилагођен куповном моћи по становнику [ЦОР_10_10]; Релативна средња разлика у ризику од сиромаштва [ЦОР_10_30]; Расподела прихода [ЦОР_10_41]; Удео прихода најнижих 40 % становништва [ЦОР_10_50]; Стопа рециклирања комуналног отпада [ЦОР_11_60]; Становништво које пријављује појаву злочина, насиља или вандализма на њиховом подручју према статусу сиромаштва [ЦОР_16_20]; Производња отпада, искључујући велики минерални отпад, по опасности [ЦОР_12_50]; Бруто додата вредност у сектору еколошких добара и услуга [ЦОР_12_61]; Стандардизована стопа смртности услед убиства према полу [ЦОР_16_10]; Становништво које пријављује појаву злочина, насиља или вандализма на њиховом подручју према статусу сиромаштва [ЦОР_16_20]; Индекс перцепције корупције [ЦОР_16_50].

Vladimir Ristanović*

Institute of European Studies

Belgrade, Serbia

SUSTAINABLE DEVELOPMENT – WHERE IS SERBIA IN FULFILLING AGENDA 2030 GOALS?

ABSTRACT

Contemporary global trends imply formulating the international policy based on sustainable development. Nowadays, a holistic approach to development is prevalent, according to which the priority is the formation of a coherent national development policy based on the United Nations Agenda 2030 adopted by all member states in 2015. The focus of the analysis of this paper is on sustainable development indicators in Serbia for the 2010-2019 period. The aim of the paper is to analyse sustainable development indicators at the level of Serbia, compare them with the indicators at the EU level, and determine the best approach to introducing of indicators into national development strategies. The results showed that sustainable development indicators in Serbia lag behind the EU average. These indicators have improved in recent years after the crisis, but additional effort is needed to mobilize all available resources to achieve the set goals. According to the official statistics, Serbia has the record of over 47% of the sustainable development indicators in mid-2022, and the introduction of the remaining ones at the national level may be imperative for future research.

KEYWORDS: Sustainable Development, SDGs, Serbia, European Union, Serbia.

1. Introduction

In recent years, even decades, economic progress has increasingly been based on sustainable development rather than earlier theoretical concepts of economic growth and development. Today, a holistic approach dominates, which is largely embedded in international and world relations. Almost every international

* E-mail: vladimir.ristanovic@ies.rs

gathering begins and ends with conclusions on at least one of the goals of sustainable development (e.g. Paris Agreement). Topics such as the environment, renewable energy sources, poverty reduction, equality or equity are central topics that are the subject of collective debate at the highest international level. Negotiations are moving towards creating a common international concept of development, while preserving the environment, which will be the basis for healthy global trends for future generations.

In this context, great importance is given to the Agenda 2030 as a comprehensive and measurable concept of international relations. The preamble to the UN report (2015) already has a clear global message:

“... Agenda is a plan of action for people, planet and prosperity. It also seeks to strengthen universal peace in larger freedom...

All countries and all stakeholders, acting in collaborative partnership, will implement this plan... resolved to free the human race from the tyranny of poverty and want and to heal and secure our planet... to take the bold and transformative steps which are urgently needed to shift the world on to a sustainable and resilient path.

... to build on the Millennium Development Goals and complete what they did not achieve... to realize the human rights of all and to achieve gender equality and the empowerment of all... to balance the three dimensions of sustainable development: the economic, social and environmental...”

In September 2015, the leaders of 193 countries agreed on 17 global goals that will make the world a better and healthier place to live in the following 15 years. Official sustainable development goals (SDGs) were set. The intention was clear - the overall transformation of the financial, economic and political system that governs our societies today in order to guarantee the human rights of all (UN, 2021). The goals were set with the desire to create a better world by 2030, by eliminating poverty and hunger, fighting inequality, addressing the urgency of climate change, behaving responsibly towards the society, and ensuring a higher level of education. The goals defined in this way are a task for all countries, all governments, all companies, all individuals, to work together to build a better future for all of us, as well as for future generations.

Social development goals of the United Nations (SDGs), which were adopted by all member states in September 2015 (UN, 2015) as the Millennium Development Goals, are summarized in the 2030 Agenda for Sustainable Development. These goals, identified in the Report on the Realization of the Millennium Declaration and the Millennium Development Goals for the period 2000-2015 (PPC, 2015, 5), provide a vision map for all countries aiming for the world of sustainable

prosperity, social inclusion and equality, while protecting the environment at the same time.

The UN Expert Group on Sustainable Development Indicators has approved a set of 17 goals and 231 indicators to monitor the progress towards sustainable Development Goals (UNESCO, 2016). Currently, the UN Statistics Department provides the data on 231 indicators for a total of 227 countries for the period between 1983 and 2020.¹ At the same time, the total number of indicators listed in the global framework of SDG indicators amounts to 247, because some indicators are repeated within two or three different goals. The data are disaggregated by country in terms of gender, age, urban and rural population or income groups. The available time series data, although available with a delay, allow the comparative analyses between countries, by measuring the degree of sustainability of the economies. This is especially emphasised in the condition of the COVID-19 pandemic, where the health, economic and social crisis threatens lives and means of human life (UN, 2021; UN, 2022).

The advantage of SDGs is that the introduction into national development strategies has led to stronger sustainable progress, while the disadvantage lies in the inconsistent application and implementation of the activities in the field of future development. The consolidated data on SDGs show that, even before the COVID-19 pandemic, the progress of states was uneven. Further, COVID-19 is setting us back so this pace does not guarantee the fulfilment of the goals by 2030 (UN, 2021).

After reviewing the literature, the indicators from the Agenda 2030 and the SDGs of Serbia are presented. This is followed by an analysis of the degree of connection between the priorities of the EU and the SDGs of Serbia with the 2030 Agenda. Finally, the discussion of the results precedes the concluding remarks.

2. Literary Review

The holistic nature of sustainable development indicators implies the existence of a large number of potential interactions between the goals, as well as the interaction between the indicators. Hence, there is growing importance of including sustainable growth indicators in the national development strategy and international negotiating frameworks of all countries.

García-Feijoo et al. (2020) and Weybrecht (2017) analysed the role of business schools and knowledge management in achieving sustainable development goals and the ways in which they can be engaged in the activities. Pradhan et al.

¹ The full list of indicators: <https://unstats.un.org/sdgs/indicators/indicators-list/> (seen 11.09.2021; 3:16 am)

(2017) state that SDG 1 (No Poverty) has a synergistic relationship with many SDGs, while SDG 12 (Responsible Consumption and Production) is associated with trade-offs, especially in terms of economic progress. Building on this, Tosun and Leininger (2017) identify different scales for the implementation of different SDGs at: national level (SDG 4-7), subnational level (SDG 1,2,4,5 and 11) and international level (SDG 8, 9 and 12). On the other hand, Kroll et al. (2019) wondered how much humanity is able to maximize synergies and resolve existing trade-offs between SDGs. They showed examples of successful transformation of trade-off and synergy, but also stated the impossibility of overcoming certain persistent trade-off, which can seriously jeopardize the achievement of the 2030 Agenda. Similarly, Schmidt et al. (2015) analysed whether there is cohesion between public health, universal health insurance, and SDGs. They pointed out that strong cohesion is needed to resolve the dilemma. Lusseau and Mancini (2019) believe that the cohesion is difficult to achieve when it comes to limiting climate change, reducing inequality and responsible consumption, but it is easily achievable in poverty alleviation and reducing inequality.

However, with SDGs, a new level of ability to classify interactions has emerged so that these issues can be examined more systematically in the future (Nilsson et al., 2016; Costanza et al., 2016; Rickels et al., 2016). Pradhan et al. (2017) have quantified the synergy and trade-offs of SDGs indicators. Džebo et al (2017, 2018) and Tosun and Leininger (2017) have defined a quantitative approach (scenarios, models, tools) for formulating synergies and compromises within and between the indicators.

Both synergy and the compromise among the indicators can lead to faster achievement of the stated goals (Moyer and Bohl, 2019). This has been explained by Nerini et al (2018) in the case of energy (SDG 7) and other SDGs. Engstrom et al (2019) has shown that in the case of interaction of SDGs at the local level in Sweden. Scherer et al (2018) have explained the dynamics between selected social and environmental goals. GIZ (2018) has developed a set of criteria at the national level for the climate management and the objectives of the related SDGs.

Finally, there is an approach in the literature that synergies and trade-offs emerge through the assessment of specific goals and the mapping of all synergies and trade-offs related to them (Scherer et al., 2018; Nilsson et al., 2016). They assess the impacts of adjustment goals on sustainable development, reduction of extreme poverty and inequality.

3. Serbian SDGs and New Methodology of the EU Accession Process

Along with the preparations for the new Development Partnership Framework for the Republic of Serbia (RS) for the period 2016-2020, the UN expert team and the RS Government developed a matrix to present a new set of 17 sustainable

development goals (PPC, 2015, 72). Recognizing the importance of the 2030 Agenda, the RS Government established the Inter-Ministerial Working Group for the implementation of the 2030 Agenda (IMWG) and began its activities in December 2015. The working group consists of the senior representatives of 27 offices and other bodies appointed to coordinate the 2030 Agenda implementation. The main priority of Serbian strategic policy in addition to the EU accession program is fulfilling sustainable development goals, being at the same time the basis for strengthening the EU accession process. To put it differently, the task of the Inter-Ministerial Working Group is to define and link sustainable development goals and the agenda for EU accession, improve the public finances management, and formulate the policies relevant to the sustainable development of Serbia.

The EU Delegation recommended that Serbia should include sustainable development goals in the framework of the Economic Reform Program 2021-2023 and link the structural reforms with the relevant sustainable development goals and their indicators. The challenge is to harmonize the “Serbia and Agenda 2030” Report with a new negotiating structure, i.e. revised EU methodology for accession negotiations. There is a full consensus that the realization of sustainable development goals is implemented through the EU integration process, meaning that all RS development documents and public policy documents should be integrated into the UN Agenda 2030 and used for profiling the Republic of Serbia as a future EU member state (PPC, 2017, 4).

The adoption of UN global development values in Serbia has encouraged the Government to improve the legislative framework, introduce normative and strategic initiatives, and build institutional mechanisms at the national and local levels for the purpose of sustainable development. The United Nations Development Assistance Framework Guidance supports the development of a strategic document, systems for evaluation and monitoring of achieved results, technical and scientific cooperation, public-private partnership in order to achieve global goals. As the outcome of all these activities, the response to the requests of the member states for stronger UN coordination, the common approach was adopted for more effective and coherent support for the implementation of the 2030 Agenda in the form of MAPS (Mainstreaming - nationalization of prioritized global goals, Acceleration, Policy, Support - policy support) (PPC, 2017, 4). The need to develop coordinated responses to global challenges was also highlighted at the latest G20 summit (Matera, Italy, June 2021) – recovery after the pandemic, international trade, climate activities, environmental and digital transitions, fighting inequality in Africa, and strengthening entrepreneurship of women and youth.

According to the official statistics only 47 % of the indicators (117 out of 247 indicators) from the total number of SDGs in 2022 are available.² In the CEVES

² The list of indicators for Serbia: <https://sdg.indikatori.rs/en-US/>

report (CEVES, 2018), economic indicators were singled out, which correspond to SDGs and which are more focused on economic flows and available data. It is stated that the main obstacle to sustainable development is the lack of institutional capacity. The priorities are set according to the administrative reform (Principles of Public Administration for EU candidate countries) and the Strategic Framework of Serbia, including the fulfilment of the conditions from the EU chapter. For the purposes of mapping SDGs (Table 1), four groups are formed in the new document Serbia and the 2030 Agenda (PPC, 2020) relating to the national strategic framework and topics within negotiating chapters during the EU accession process. The new methodology of Serbia's accession to the EU (European Commission, 2020) imposes the regrouping of sustainable development goals into clusters (PPC, 2021). SDG 14 refers to the use of oceans and seas, so it was not included in the consideration. There are clear links between the umbrella development documents and the goals of the 2030 Agenda. The biggest step forward in considering SDGs, according to each indicator, was conducted by the Statistical Office of the Republic of Serbia (SORS, 2021).

Table 1. Mapping SDGs of the national strategic framework

Агенда 2030	SDGs	EU Chapters	SDGs	Negotiating Clusters	SDGs
Environment	6, 13, 15	Economic growth	8, 9	Basic cluster	16
Society	1, 2, 3, 4, 5, 7, 11, 16	Human resources development	1, 2, 3, 4, 5, 10	Internal market	3
Economy	8, 9, 10, 12	Environment and climate	6, 7, 11, 12, 13, 15	Competitiveness and inclusive growth	1, 4, 5, 8, 9, 10
		Institutions, finances and cooperation	16, 17	Green agenda and sustainable connectivity	6, 7, 11, 12, 13, 15
				Resources, agriculture and cohesion	2
				External relations	17

Source: PPC (2021)

Note: SDG 14 is omitted.

The latest global SDGs Report 2022 (UN 2022) states that Serbia that Serbia has not progressed in the years after the pandemic – Serbia has lowered its position in 2021 by 1 place (from 34 to 35, out of 165 analysed countries; index value is 75.9). The Figure 1. shows the progress control board SDGs available for Serbia.

Figure 1. SDGs indicators for Serbia, 2021

SDG	INDICATORS												
	1.1	1.2	1.3	1.4	1.5	1.5.2	1.5.3	1.5.4	1.a.2				
SDG 1	↑	↑	↗	×	×	↑	×	×	↓				
SDG 2	↗↘	↑	↑	↑									
SDG 3	3.1.1	3.1.2	3.2.1	3.2.2	3.3.2	3.4.1	3.4.2	3.7.1	3.7.2	3.8.1	3.9.3	3.b.1	3.c.1
	✓	↗	✓	✓	↑	↘	↑	↑	↑	↑	↑	↗↘	↓
SDG 4	4.1.2	4.2.1	4.2.2	4.3.1	4.5.1	4.6.1							
	×	↗	↘	↗↘	×	↓							
SDG 5	5.1.1	5.2.1	5.2.2	5.3.1	5.4.1	5.5.1	5.5.2	5.6.1	5.6.2	5.a.2	5.b.1		
	×	×	×	↓	×	↑	↑	×	×	×	↗		
SDG 6	6.1.1	6.2.1	6.3.1	6.3.2	6.4.1	6.4.2	6.a.1	6.b.1					
	↗	×	↑	↑	↗	↓	↑	✓					
SDG 7	7.1.1	7.1.2	7.2.1	7.3.1									
	↗	×	↗	↑									
SDG 8	8.1.1	8.3.1	8.4.2	8.5.1	8.5.2	8.6.1	8.7.1	8.10.1					
	↓	↑	↗↘	×	↑	↑	×	↗↘					
SDG 9	9.1.2	9.2.1	9.2.2	9.4.1	9.5.1	9.5.2	9.c.1						
	↗↘	↗↘	↑	↑	↑	↗	↑						
SDG 10	10.1.1	10.3.1	10.4.1										
	×	×	↑										
SDG 11	11.5.1	11.5.2	11.6.1	11.6.2	11.b.1	11.b.2							
	×	↑	×	×	×	×							
SDG 12	12.1.1	12.2.2	12.5.1										
	✓	↗↘	↑										
SDG 13	13.1.1	13.1.2	13.1.3										
	×	×	×										
SDG 14	14.b.1												
	×												
SDG 15	15.1.1	15.1.2	15.2.1	15.6.1	15.a.1	15.b.1							
	↗	↑	↗↘	×	↓	↓							
SDG 16	16.1.3	16.1.4	16.2.1	16.2.2	16.3.1	16.3.2	16.5.1	16.6.1	16.9.1	16.b.1			
	×	×	↘	↘	×	↓	×	↑	✓	×			
SDG 17	17.1.1	17.3.2	17.4.1	17.6.1	17.8.1								
	↗	↓	↓	↑	↑								

Source: SORS (2021)

4. Results And Discussion

All the indicators of sustainable development for the EU and Serbia in the period 2010-2019 were analysed. The results illustrate the progress of all the indicators. The EU average was used to show Serbia's progress. The general impression is that Serbia lags behind in almost every indicator compared to the EU average. The EUROSTAT data (Table A1) are available for all the indicators for the EU, while for Serbia some data series are missing.

The risk of poverty was reduced in Serbia. In SDG 1 (*No Poverty*), where the emphasis is on eradicating extreme poverty and reducing relative poverty in the following 15 years, we noticed a progress (SDG_01_10, above the EU), still insufficient, though. What still presents a problem are individuals who do not have a permanent job, while living conditions have slightly improved compared to previous years (SDG_01_60, above the EU), with a high level of people living in households with low-intensity jobs (SDG_01_40, above the EU), but a lower risk of employee poverty (SDG_01_41, nearly the same as the EU).

As for SDG 2 (*Zero Hunger*), where the focus is on safe and sufficient food production with minimal use of synthetic and chemical raw materials, which is mostly due to the increase in organic products (SDG_02_40), Serbia lags far behind. The reason should be sought in the absence of a sustainable and resilient production system. This is due to lack of sustainable and resilient production system.

The health system and health care (SDG 3 - *Good Health and Well-Being*) have been significantly improved, so the life expectancy of the residents of Serbia has been extended (SDG_03_10, below the EU), with the progress in the field of health protection against infectious diseases (SDG_03_41, lower rates than the EU average), and reducing environmental risk factors.

Sustainable Development Goal 4 (*Quality Education*) is an indicator that points to a step into the future through ensuring the access to fair and quality education at all stages of life. This approach to education guarantees long-term economic growth. Serbia is making a slow progress in the field of education (far from the EU average) due to the lack of training and non-formal learning, that is, insufficiently acquired skills and competencies in education. Actually, there is slight progress - the number of individuals who dropped out of school prematurely decreased (SDG_04_10A, below the EU), in the analysed period the share of individuals with higher education has increased (SDG_04_20, above the EU), which also increased the employment rate of graduates (SDG_04_50, above EU).

Gender Equality (SDG 5) is a matter of individual self-awareness and societal democracy. Serbia has the best results in this field. The gender employment gap has been decreasing year after year (SDG_05_30), the number of seats of women in the parliament and government has been growing (SDG_05_50), as well as the number of women in senior management positions (SDG_05_60).

The use of water and water resources is an important issue of development, but also of survival. SDG 6 (*Clean Water and Sanitation*) clearly shows the treatment and use of water, sanitation and hygiene, and Serbia is making a slow progress, as there is lack of awareness of the importance of water resources management.

Energy (SDG 7 - *Affordable and Clean Energy*) is an important resource, like water. Serbia lags behind in terms of this indicator, and is far from the EU average, because it does not have an affordable, reliable and sustainable energy system. Serbia has the lowest level of dependence of energy import by products compared to the EU average. However, a low numerical value of the indicator may reflect a lower production volume, a smaller product range, a lower energy price, or low net energy export. This indicates that the research of the indicators is a complex job, because it implies a broader approach to the analysis of the indicators, their adequate combination, and impartial evaluation of the results.

The economic indicator (SDG 8 - *Decent Work and Economic Growth*) is rather satisfactory in Serbian economy. The average annual growth rate in this period of almost 3.1% enabled Serbia to achieve the growth of real GDP per capita in euros (SDG_08_10, below the EU). However, growth was not well-structured. The high growth rate of the economy was contributed by the investments (SDG_08_11, below the EU) with a share in GDP of over 20% during the analysed period. Although the share of investment was significant, it did not reflect the positive effects on employment and long-term unemployment. This means that the investments have not had a significant effect on productivity. This state of the economy enabled young people to be educated and to work (SDG_08_20, above the EU) which reflected on employment growth (SDG_08_30, below the EU), and significantly reduced long-term unemployment (SDG_08_40, above the EU). In the part related to the indicator which shows a progress towards SDG 5 regarding gender equality (SDG_05_40) with the idea of promoting social and economic empowerment of women, Serbia shows good results (almost the same as the EU). Finally, the resource productivity and domestic material consumption (SDG_12_20) is still below the EU average.

The issue of rational investment in the economy is provided by SDG 9 (*Industry, Innovation, and Infrastructure*) through R&D, innovation, inventions, technology, etc. In Serbia, there is insufficient investment in R&D as measured as a percentage of GDP (SDG_09_10, far below the EU), so there is little contribution of human capital in science and technology (SDG_09_21, EU level), as well as the number of patents filed with the European Patent Office (SDG_09_40).

Eliminating inequality SDG 10 (*Reduced Inequalities*) is an important issue of modern times, both between states and within a state. Serbia does not use skilfully enough the tools for inequality elimination (SDG_10_10, below the EU), poverty risk elimination (SDG_10_30, better than the EU), and proper income distribution

(SDG_10_41, better than the EU). Serbia is making a progress, but it is still below the EU average.

Sustainable Development Goal 11 (*Sustainable Cities and Communities*) includes the issues of social life. Waste recycling is insufficiently included in the system, both due to the self-awareness of individuals and insufficient investment capacity to start the production chains for recycling. There has been a decrease in recycling municipal waste, which is generated by households in cities, the index is low (SDG_11_60, far below the EU); however, the rule of law and respect for human rights has increased significantly - public reporting of crime, violence or vandalism (SDG_16_20, almost the same as the EU). In Serbia the rule of law and human rights is much better, although the reporting has declined over recent years.

Economic wealth implies a responsible corporate sector, sustainable consumption and production, with efficient use of resources and the preservation of the environment (SDG 12 - *Responsible Consumption and Production*). Waste generation in Serbia poses a direct threat to the sustainability of a healthy environment (SDG_12_50, above EU), and in this indicator Serbia is also well below the EU average.

Democratic institutions, respect for human rights and the rule of law (SDG 16 - *Peace, Justice, and Strong Institutions*) are crucial for the further development of society. Serbia had a relative decline of this indicator over the last decade, but this trend also follows the decline of the EU average indicator (SDG_16_10, EU level).

The remaining four goals (SDG 13 - *Climate Action*, SDG 14 - *Life below Water*, SDG 15 - *Life and Land*, SDG 17 - *Partnerships*) were not analysed, individually by indicators, apart from those which have repeated in previous goals.

5. Conclusions

The analysis showed that in Serbia, after the introduction of the Millennium Development Goals, progress has been made, but the expected level of the 2030 Agenda has not been reached yet. Although the main aim of SDG implementation is reducing poverty and improving well-being of people, in Serbia the biggest problems are poverty and lack of well-being. The main challenges in Serbia remain to be unemployment and social exclusion, demographic devastation, and an unfavourable educational structure. From the institutional aspect, there is inconsistency of laws at local and national levels in many areas, as well as the absence of mechanisms to support the community. Objectively, the set standards of sustainable development are achievable, but they require time and an adequate approach.

The adoption of such an agenda means mobilizing all available resources with the aim of eradicating poverty, fighting inequality, and finding a response to the climate change. The new perception of development of the problem of poverty

means dealing at the same time with economic growth and industrialization, along with general social needs - health, education, social protection, the environment, and climate change. The speed of adjusting to these goals is reflected in the ability of the Government, which has achieved better results through an efficient and flexible system, and thus has improved the conceptual and responsible approach with the guidelines for its implementation. The key conclusion of this analysis is the following: regardless of one of the three approaches that group the goals in different ways, the essence is in achieving all goals and maximum values of indicators.

The achieved frameworks should contribute to the consolidation of global sustainable development, and present the basis for improving sustainable development indicators in the future. Moreover, this study makes it possible to identify the gaps in the databases, and set the ideas for future research.

ANNEX TABLE A.1. SDGs in the EU and Serbia (SRB), selected indicators

Goals	Indicators	Country	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	
SDG1	SDG_01_10	EU	23.8	24.3	24.8	24.6	24.4	23.8	23.5	22.4	21.8	21.4	
		SRB	:	:	:	42	42.6	41.7	38.5	36.7	34.3	31.7	
	SDG_01_10A	EU	22.7	23.4	24.8	24.6	24.3	24	23.5	22.6	22.1	22	
		SRB	:	:	:	32.5	33.2	31.8	32.7	30.4	26.3	24.3	
	SDG_01_20	EU	16.5	16.9	16.8	16.7	17.2	17.3	17.3	16.9	17.1	16.8	
		SRB	:	:	:	24.5	25	26.7	25.9	25.7	24.3	23.2	
	SDG_01_20A	EU	14.7	15.2	15.2	15	15.4	15.6	15.6	15.3	15.5	15.3	
		SRB	:	:	:	:	24	25.9	25.1	24.8	23.3	22	
	SDG_01_30	EU	8.4	8.8	9.9	9.6	8.9	8.1	7.5	6.6	5.9	5.5	
		SRB	:	:	:	26.9	26.3	24	19.5	17.4	15.9	14.6	
	SDG_01_40	EU	10.3	10.5	10.6	11	11.3	10.7	10.5	9.5	8.8	8.5	
		SRB	:	:	:	18.1	20.5	21.2	21.5	20.1	18	16.6	
	SDG_01_41	EU	8.3	8.8	8.9	9	9.5	9.5	9.6	9.4	9.4	9.2	
		SRB	:	:	:	14.9	14	13.3	11.9	10.8	10	9.2	
	SDG_01_60	EU	:	15.6	15.1	15.6	15.7	15.2	15.4	13.3	13.9	13.1	
		SRB	:	:	:	21.6	26.2	23.4	21.8	20.8	16.6	18	
	SDG_03_60	EU	3.1	3.4	3.5	3.7	3.7	3.3	2.6	1.7	2	2	
		SRB	:	:	:	8.7	7.4	6.3	4.5	4.8	5.8	4.8	
	SDG_06_10	EU	2.5	2.4	2.3	2.1	2	1.9	1.9	1.7	1.6	1.5	
		SRB	:	:	:	4	3.4	3.5	3.4	3.2	2.3	2.1	
SDG_07_60	EU	9.5	9.8	10.8	10.7	10.3	9.4	8.7	7.8	7.3	7		
	SRB	:	:	:	18.3	17.1	15.2	13.3	13.1	10	9.9		
SDG_11_10	EU	17.7	17	16.9	17	16.7	16.7	16.6	15.7	15.5	15.6		
	SRB	:	:	:	54.3	50.4	53.4	55.5	56.2	53.3	53.3		
SDG2	SDG_02_30	EU	3215.077	3286.955	2949.247	3048.587	2953.716	3087.204	3128.713	3193.916	3242.608	3291.681	
		SRB	:	:	:	10.681	11.367	14.443	11.561	12.35	13.457	15.417	
SDG_02_40	EU	5.1	5.4	5.66	5.7	5.78	6.2	6.68	7.03	7.5	7.92		
	SRB	:	:	:	0.23	0.27	0.44	0.41	0.39	0.55	0.61		
SDG3	SDG_03_10	EU	79.5	79.8	80.1	80.2	80.5	80.8	80.5	80.9	80.9	81	
		SRB	74	74.4	74.6	74.9	75.3	75.4	75.3	75.7	75.6	75.9	
	SDG_03_20	EU	68.2	67.9	68.3	67.3	67.5	67.1	67.6	69.7	69.2	69.3	
		SRB	:	:	:	49.5	57.4	56.8	57.2	54.5	56.4	59	
	SDG_03_40	EU	135.6	132.9	130.3	126.8	123.3	122.1	119	:	:	:	
		SRB	:	203.7	199.9	193.9	192.6	190.4	183.3	182.2	176.4	:	
	SDG_03_41	EU	3.7	3.66	3.61	3.36	3.2	3.12	2.79	:	:	:	
		SRB	:	2.76	3.04	2.87	2.23	2.07	1.93	1.73	:	:	
	SDG_03_42	EU	:	278	273.39	266.66	258.25	259.85	254.32	:	:	:	
		SRB	:	437.03	426.2	411.26	401.92	417.53	408.12	407.03	398.63	:	
	SDG_03_60	EU	3.1	3.4	3.5	3.7	3.7	3.3	2.6	1.7	2	2	
		SRB	:	:	:	8.7	7.4	6.3	4.5	4.8	5.8	4.8	
	SDG_11_20	EU	20.5	19.7	18.8	18.8	18.4	18	17.9	17.5	18.3	17.5	
		SRB	:	:	:	12.7	12.4	13.1	12.2	10.1	11.7	11.2	
	SDG4	SDG_04_10	EU	13.9	13.4	12.7	11.9	11.2	11	10.7	10.5	10.5	10.3
			SRB	8.3	8.5	8.1	8.9	8.4	7.5	7	6.2	6.8	6.6
		SDG_04_10A	EU	12.5	11.9	11.4	10.7	10	10	9.5	9.4	9.2	8.9
			SRB	8.3	8.4	8.1	8.8	8.3	7.5	7	6.2	6.8	6.6
		SDG_04_20	EU	33.3	34.4	35.5	36.5	37.2	37.9	38.2	39	40	40.9
			SRB	18.9	22	24.9	25.1	27.1	29.8	31.4	32.2	32.8	33.4
SDG_04_31		EU	:	:	:	92.2	91.2	92.8	93.3	93.4	93.1	93.6	
		SRB	:	:	:	63.1	63.3	61.7	62.3	64.4	66.2	67.3	
SDG_04_60		EU	9.3	9.1	9.2	10.7	10.8	10.8	10.8	10.9	11.1	11.3	
		SRB	4	3.5	3.6	3.9	4.4	4.8	5.1	4.4	4.1	4.3	

SDG5	SDG_05_30	EU	13.3	12.9	12.3	11.8	11.6	11.6	11.7	11.7	11.8	11.7	
		SRB	:	:	:	:	15.2	15.3	14.4	14	14.7	13.9	
	SDG_05_40	EU	19.1	19	19.4	20.4	20.2	20.7	21.1	21.4	21.9	22.7	
		SRB	16.9	17.4	16.6	16.7	18.6	18	18.4	20.2	19.9	20.8	
	SDG_05_50	EU	23.6	23.6	25.3	26.7	27.2	28	28.2	29.8	30.6	31.7	
		SRB	22.4	24.4	32.4	34.1	33.6	33.6	34	36.4	37.6	37.6	
	SDG_05_60	EU	11.8	13.4	15.4	17.5	19.8	22.2	23.6	25.1	26.4	28.4	
		SRB	12.4	17.3	17.6	17	15.3	21.4	20	19.1	21.2	15.6	
	SDG_04_10	EU	13.9	13.4	12.7	11.9	11.2	11	10.7	10.5	10.5	10.3	
		SRB	8.3	8.5	8.1	8.9	8.4	7.5	7	6.2	6.8	6.6	
	SDG_04_20	EU	33.3	34.4	35.5	36.5	37.2	37.9	38.2	39	40	40.9	
		SRB	18.9	22	24.9	25.1	27.1	29.8	31.4	32.2	32.8	33.4	
SDG6	SDG_06_10	EU	2.5	2.4	2.3	2.1	2	1.9	1.9	1.7	1.6	1.5	
		SRB	:	:	:	4	3.4	3.5	3.4	3.2	2.3	2.1	
	SDG_06_20	EU	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	
		SRB	8.6	8.9	8.98	9.39	9.98	10.82	12.5	12.6	12.87	:	
	SDG_06_30	EU	2.38	2.37	2.31	2.18	2.07	2.09	2.06	2.11	2.03	:	
		SRB	2.4	2.35	2.19	2.04	2.06	2.11	2.38	2.38	2.24	:	
	SDG_06_50	EU	0.064	0.055	0.058	0.055	0.056	0.056	0.056	0.06	0.059	:	
		SRB	0.079	0.074	0.081	0.071	0.071	0.076	0.07	0.069	0.064	:	
SDG7	SDG_07_10	EU	1662.2	1602.9	1592.2	1576.7	1511.8	1536	1544.2	1561.8	1552.8	1526.1	
		SRB	14.8	15.5	14.3	14.4	12.8	14.2	14.6	14.9	14.8	14.7	
	SDG_07_11	EU	1166.9	1116.5	1118.1	1117.2	1069	1091.1	1111.5	1123.3	1124.9	1117.7	
		SRB	9	9.2	8.5	8.3	7.9	8.2	8.6	8.8	9	9	
	SDG_07_20	EU	632	572	597	603	530	552	566	565	554	551	
		SRB	422	433	434	397	386	398	414	406	406	411	
	SDG_07_30	EU	6.84	7.17	7.21	7.29	7.67	7.74	7.83	7.88	8.1	8.36	
		SRB	2.02	1.97	2.19	2.2	2.42	2.22	2.2	2.21	2.34	2.45	
	SDG_07_40	EU	14.421	14.551	16.023	16.697	17.463	17.84	18.029	18.467	18.906	19.727	
		SRB	19.764	19.118	20.79	21.095	22.864	21.989	21.147	20.287	20.32	21.443	
	SDG_07_50	EU	55.746	56.338	54.887	53.905	54.391	56.005	56.121	57.529	58.189	60.624	
		SRB	33.516	30.445	27.940	24.094	27.937	27.693	29.726	33.815	34.640	35.611	
	SDG_07_60	EU	9.5	9.8	10.8	10.7	10.3	9.4	8.7	7.8	7.3	7	
		SRB	:	:	:	18.3	17.1	15.2	13.3	13.1	10	9.9	
	SDG8	SDG_08_10	EU	25510	25900	25730	25770	26170	26700	27140	27800	28280	28690
			SRB	4330	4450	4440	4590	4540	4640	4820	4950	5200	5450
		SDG_08_11	EU	21.03	21.12	20.71	20.1	20.15	20.59	20.8	21.13	21.54	22.45
			SRB	18.59	18.39	21.17	17.24	:	16.77	16.95	17.75	20.05	
SDG_08_20		EU	15.4	15.4	16	16.1	15.7	15.2	14.5	13.7	13.1	12.6	
		SRB	24.8	26.2	26.2	25.5	25.5	24.6	22.3	21.7	20.1	19	
SDG_08_20A		EU	14.5	14.7	15.1	15.1	14.7	14.2	13.4	12.6	12.2	11.7	
		SRB	24.7	26.1	26.2	25.5	25.4	24.6	22.4	21.7	20	18.9	
SDG_08_30		EU	67.8	67.9	67.6	67.5	68.2	69.1	70.1	71.3	72.4	73.1	
		SRB	:	:	:	:	54.8	56	59.1	61.4	63.1	65.2	
SDG_08_30A		EU	69	69	68.9	68.9	69.7	70.6	71.6	72.8	73.7	74.5	
		SRB	51.4	49.3	49.1	51.4	54.9	56	59.1	61.5	63.1	65.2	
SDG_08_40		EU	4	4.3	4.9	5.5	5.5	5	4.4	3.8	3.2	2.8	
		SRB					12.4	10.6	9.1	7.2	6.5	5.3	
SDG_01_41		EU	14.5	14.7	15.1	15.1	14.7	14.2	13.4	12.6	12.2	11.7	
		SRB	24.7	26.1	26.2	25.5	25.4	24.6	22.4	21.7	20	18.9	
SDG_05_40		EU	18	17.8	18.2	19.3	19.2	19.6	20.1	20.6	21.3	22.2	
		SRB	16.9	17.4	16.6	16.7	18.6	18	18.4	20.2	19.9	20.8	
SDG_12_20		EU	2.0325	1.974	2.122	2.1766	2.1878	2.2491	2.2987	2.2866	2.3016	2.3531	
		SRB	0.3088	0.3127	0.3434	0.3262	0.3402	0.3258	0.309	0.3311	0.3315	0	

SDG9	SDG_09_10	EU	1.97	2.02	2.08	2.1	2.11	2.13	2.12	2.16	2.18	2.2	
		SRB	0.7	0.68	0.85	0.68	0.72	0.81	0.84	0.87	0.92	0.89	
	SDG_09_20	EU	44.2	44.6	44.9	45	45.4	45.6	45.8	45.8	46.1	46.5	
		SRB	30.6	30.1	30.8	31.6	32.1	31.7	30.8	31.5	32.4	32.4	
	SDG_09_21	EU	40.8	42.3	43.1	43.8	44.5	45.2	46	46.6	47.5	48.5	
		SRB	30.6	21.3	22.4	30.9	32.7	33.4	33.6	34.4	35.2	35.3	
	SDG_09_30	EU	1.0828	1.1122	1.1327	1.1539	1.1776	1.2167	1.2424	1.3082	1.3728	1.4166	
		SRB	:	:	:	:	0.6378	0.7143	0.7042	0.6747	0.674	0.6697	
	SDG_09_40	EU	66616	64372	65167	65620	67382	67669	67230	69218	71942	72639	
		SRB	8	6	5	11	11	4	1	10	9	9	
	SDG_09_50	EU	16.5	16.8	17.1	17.6	17.3	17.1	16.9	16.6	16.6	16.6	
		SRB	14.5	16.6	16.3	16.2	25.1	25.6	24.1	25.2	26.3	25.1	
	SDG_09_70	EU	0.11	0.1	0.09	0.09	0.09	0.09	0.08	0.08	0.08	:	
		SRB	0.57	0.66	0.63	0.66	0.6	0.66	0.73	0.74	0.8	:	
	SDG_04_20	EU	33.3	34.4	35.5	36.5	37.2	37.9	38.2	39	40	40.9	
		SRB	18.9	22	24.9	25.1	27.1	29.8	31.4	32.2	32.8	33.4	
SDG10	SDG_10_10	EU	24900	25600	25700	26000	26600	27500	28200	29300	30200	31200	
		SRB	9700	10200	10300	10500	10500	10700	11000	11400	12000	12700	
	SDG_10_30	EU	22.9	23	23.4	23.8	24.6	24.8	25	24.1	24.3	24.2	
		SRB	:	:	:	36.6	39.3	37.5	39.4	38.8	37.4	32.1	
	SDG_10_41	EU	4.94	5.03	4.98	5	5.2	5.22	5.16	5.08	5.12	5.09	
		SRB	:	:	:	8.59	9.41	10.7	11.02	9.38	8.58	6.46	
	SDG_10_50	EU	21.2	21.1	21.2	21.1	20.9	20.9	20.9	21.1	21	21.1	
		SRB	:	:	:	16.5	16.1	15.1	14.8	16.3	17.3	18.8	
	SDG_01_10A	EU	22.7	23.4	24.8	24.6	24.3	24	23.5	22.6	22.1	22	
		SRB	:	:	:	32.5	33.2	31.8	32.7	30.4	26.3	24.3	
	SDG_01_20A	EU	14.7	15.2	15.2	15	15.4	15.6	15.6	15.3	15.5	15.3	
		SRB	:	:	:	:	24	25.9	25.1	24.8	23.3	22	
	SDG_04_10A	EU	12.8	12.3	11.6	11	10.3	10.1	9.7	9.6	9.4	9.1	
		SRB	8.3	8.4	8.1	8.8	8.3	7.5	7	6.2	6.8	6.6	
	SDG_08_20A	EU	14.5	14.7	15.1	15.1	14.7	14.2	13.4	12.6	12.2	11.7	
		SRB	24.7	26.1	26.2	25.5	25.4	24.6	22.4	21.7	20	18.9	
SDG_08_30A	EU	69	69	68.9	68.9	69.7	70.6	71.6	72.8	73.7	74.5		
	SRB	51.4	49.3	49.1	51.4	54.9	56	59.1	61.5	63.1	65.2		
SDG11	SDG_11_10	EU	17.7	17	16.9	17	16.7	16.7	16.6	15.7	15.5	15.6	
		SRB	:	:	:	54.3	50.4	53.4	55.5	56.2	53.3	53.3	
	SDG_11_20	EU	20.5	19.7	18.8	18.8	18.4	18	17.9	17.5	18.3	17.5	
		SRB	:	:	:	12.7	12.4	13.1	12.2	10.1	11.7	11.2	
	SDG_11_60	EU	38	38.9	40.9	41.5	43.4	44.9	46.5	47	47.2	47.7	
		SRB	0	0	0	1	0.7	0.8	0.3	0.3	0.3	:	
	SDG_01_60	EU	:	15.6	15.1	15.6	15.7	15.2	15.4	13.3	13.9	13.1	
		SRB	:	:	:	21.6	26.2	23.4	21.8	20.8	16.6	18	
	SDG_06_20	EU	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	
		SRB	8.6	8.9	8.98	9.39	9.98	10.82	12.5	12.6	12.87	:	
	SDG_09_50	EU	16.5	16.8	17.1	17.6	17.3	17.1	16.9	16.6	16.6	16.6	
		SRB	14.5	16.6	16.3	16.2	25.1	25.6	24.1	25.2	26.3	25.1	
	SDG_16_20	EU	:	14.1	13.6	14.5	14	13.6	13	12	12.7	12.5	
		SRB	:	:	:	20.2	21.1	16.8	18.2	14	14.7	10.7	
	SDG12	SDG_12_20	EU	2.0325	1.974	2.122	2.1766	2.1878	2.2491	2.2987	2.2866	2.3016	2.3531
			SRB	0.3088	0.3127	0.3434	0.3262	0.3402	0.3258	0.309	0.3311	0.3315	0
SDG_12_50		EU	1720	:	1720	:	1735	:	1763	:	1812	:	
		SRB	963	:	931	:	1034	:	1378	:	1704	:	
SDG_12_61		EU	263510	280448.3	287684.9	287907	283195.8	293695.9	304538.4	316842.9	324940	:	
		SRB	:	:	:	:	:	285.25	319	312.19	328.39	:	
SDG_07_30		EU	6.84	7.17	7.21	7.29	7.67	7.74	7.83	7.88	8.1	8.36	
		SRB	2.02	1.97	2.19	2.2	2.42	2.22	2.2	2.21	2.34	2.45	

SDG13	SDG_07_40	EU	14.421	14.551	16.023	16.697	17.463	17.84	18.029	18.467	18.906	19.727
		SRB	19.764	19.118	20.79	21.095	22.864	21.989	21.147	20.287	20.32	21.443
SDG14	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
SDG15	SDG_06_30	EU	2.38	2.37	2.31	2.18	2.07	2.09	2.06	2.11	2.03	:
		SRB	2.4	2.35	2.19	2.04	2.06	2.11	2.38	2.38	2.24	:
	SDG_06_50	EU	0.064	0.055	0.058	0.055	0.056	0.056	0.056	0.06	0.059	:
		SRB	0.079	0.074	0.081	0.071	0.071	0.076	0.07	0.069	0.064	:
SDG16	SDG_16_10	EU	1	0.94	0.9	0.86	0.78	0.76	0.69	:	:	:
		SRB	:	1.73	1.59	2.12	1.69	1.43	1.75	1.29	1.42	:
	SDG_16_20	EU	14.4	14.1	13.6	14.5	14	13.6	13	12	12.7	12.5
		SRB	:	:	:	20.2	21.1	16.8	18.2	14	14.7	10.7
	SDG_16_50	EU	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
		SRB	:	:	39	42	41	40	42	41	39	39
SDG17	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/

Source: EUROSTAT

Note: The choice of indicators depended on the availability of indicators. The full names of the selected indicators are: People at risk of poverty or social exclusion [SDG_01_10]; People at risk of poverty or social exclusion by degree of urbanization [SDG_01_10A]; People at risk of income poverty after social transfers [SDG_01_20]; People at risk of income poverty after social transfers, by citizenship [SDG_01_20A]; Severely materially deprived people [SDG_01_30]; People living in households with very low work intensity [SDG_01_40]; In work at-risk-of-poverty rate [SDG_01_41]; Population living in a dwelling with a leaking roof, damp walls, floors or foundation or rot in window frames of floor by poverty status [SDG_01_60]; Self-reported unmet need for medical examination and care by sex [SDG_03_60]; Population having neither a bath, nor a shower, nor indoor flushing toilet in their household by poverty status [SDG_06_10]; Population unable to keep home adequately warm by poverty status [SDG_07_60]; Overcrowding rate by poverty status [SDG_11_10]; Government support to agricultural research and development [SDG_02_30]; Area under organic farming [SDG_02_40]; Life expectancy at birth by sex [SDG_03_10]; Share of people with good or very good perceived health by sex [SDG_03_20]; Standardised death rate due to chronic diseases by sex [SDG_03_40]; Standardized death rate due to tuberculosis, HIV and hepatitis by type of disease [SDG_03_41]; Standardised preventable and treatable mortality [SDG_03_42]; Population living in households considering that they suffer from noise, by poverty status [SDG_11_20]; Early leavers from education and training by sex [SDG_04_10]; Early leavers from education and training, by citizenship [SDG_04_10A]; Tertiary educational attainment by sex [SDG_04_20]; Participation in early childhood education by sex (children aged 3 and over) [SDG_04_31]; Adult participation in learning by sex [SDG_04_60]; Gender employment gap [SDG_05_30]; Inactive population due to caring responsibilities by sex [SDG_05_40]; Seats held by women in national parliaments and governments (source: EIGE) [SDG_05_50]; Positions held by women in senior management positions (source: EIGE) [SDG_05_60]; Population having neither a bath, nor a shower, nor indoor flushing toilet in their household by poverty status [SDG_06_10]; Population connected to at least secondary waste water treatment [SDG_06_20]; Biochemical oxygen demand in rivers (source: EEA) [SDG_06_30]; Phosphate in rivers (source: EEA) [SDG_06_50]; Primary energy consumption [SDG_07_10]; Final energy consumption [SDG_07_11]; Final energy consumption in households per capita [SDG_07_20]; Energy productivity [SDG_07_30]; Share of renewable energy in gross final energy consumption by sector [SDG_07_40]; Energy import dependency by products [SDG_07_50]; Population unable

to keep home adequately warm by poverty status [SDG_07_60]; Real GDP per capita [SDG_08_10]; Investment share of GDP by institutional sectors [SDG_08_11]; Young people neither in employment nor in education and training by sex (NEET) [SDG_08_20]; Young people neither in employment nor in education and training (NEET), by citizenship [SDG_08_20A]; Employment rate by sex [SDG_08_30]; Employment rate, by citizenship [SDG_08_30A]; Long-term unemployment rate by sex [SDG_08_40]; In work at-risk-of-poverty rate [SDG_01_41]; Inactive population due to caring responsibilities by sex [SDG_05_40]; Resource productivity and domestic material consumption (DMC) [SDG_12_20]; Gross domestic expenditure on R&D by sector [SDG_09_10]; Employment in high- and medium-high technology manufacturing and knowledge-intensive services [SDG_09_20]; Human resources in science and technology [SDG_09_21]; R&D personnel by sector [SDG_09_30]; Patent applications to the European Patent Office (source: EPO) [SDG_09_40]; Share of buses and trains in total passenger transport [SDG_09_50]; Air emission intensity from industry [SDG_09_70]; Purchasing power adjusted GDP per capita [SDG_10_10]; Relative median at-risk-of-poverty gap [SDG_10_30]; Income distribution [SDG_10_41]; Income share of the bottom 40 % of the population [SDG_10_50]; Recycling rate of municipal waste [SDG_11_60]; Population reporting occurrence of crime, violence or vandalism in their area by poverty status [SDG_16_20]; Generation of waste excluding major mineral wastes by hazardousness [SDG_12_50]; Gross value added in environmental goods and services sector [SDG_12_61]; Standardized death rate due to homicide by sex [SDG_16_10]; Population reporting occurrence of crime, violence or vandalism in their area by poverty status [SDG_16_20]; Corruption Perceptions Index (source: Transparency International) [SDG_16_50].

ЛИТЕРАТУРА / LITERATURE

- CEVES (2018). *Serbia Sustainable Development Issues: A Baseline Review*. Belgrade: CEVES.
- Costanza, R., Fioramonti, L. and I. Kubiszewski (2016). The UN sustainable development goals and the dynamics of well-being, *Frontiers in Ecology and the Environment* 14(2): 59–59. <https://doi.org/10.1002/fee.1231>.
- Dzebo, A., Brandi, C., Janetschek, H., Savvidou, G., Adams, K., Chan, S. and C. Lambert (2017). Exploring connections between the Paris Agreement and the 2030 Agenda for Sustainable Development. *Stockholm Environment Institute Policy Brief, November*.
- Dzebo, A., Janetschek, H., Brandi, C. and Gabriela Iacobuta (2018). The Sustainable Development Goals Viewed through a Climate Lens. *Stockholm Environment Institute Policy Brief, December*.
- Ericsson Engström, R., Destouni, G., Howells, M., Ramaswamy, V., Rogner, H. and M. Bazilian (2019). Cross-Scale Water and Land Impacts of Local Climate and Energy Policy - A Local Swedish Analysis of Selected SDG Interactions, *Sustainability* 11(7): 1847. <https://doi.org/10.3390/su11071847>.

- European Commission (2020). Enhancing the accession process - A credible EU perspective for the Western Balkans, COM(2020) 57 final, Brussels.
- García-Feijoo, M., Eizaguirre, A. and A. Rica-Aspiunza (2020). Systematic Review of Sustainable-Development-Goal Deployment in Business Schools, *Sustainability* 12 (1): 440. doi:10.3390/su12010440.
- GIZ (2018). *Spinning the web: the cobenefits approach to an integrated implementation of the 2030 agenda and the Paris agreement in Mexico*. Bonn: Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit.
- Hughes, B. B., Taylor, H., McNeil, K., Bohl, D. K. and J. D. Moyer (2021). *Pursuing the Sustainable Development Goals in a World Reshaped by COVID-19*. Denver, CO / New York, NY: Frederick S. Pardee Center for International Futures and United Nations Development Programme.
- Kroll, C., Warchold, A. and P. Pradhan (2019). Sustainable Development Goals (SDGs): Are we successful in turning trade-offs into synergies?, *Palgrave Community* 5:140. doi.org/10.1057/s41599-019-0335-5
- Lusseau, D. and F. Mancini (2019). Income-based variation in Sustainable Development Goal interaction networks, *Nature Sustainability* 2: 242–247. doi.org/10.1038/s41893-019-0231-4.
- Moyer, J. D. and D. K. Bohl (2019). Alternative pathways to human development: Assessing trade-offs and synergies in achieving the Sustainable Development Goals, *Futures* 105: 199–210. doi: 10.1016/j.futures.2018.10.007.
- Nerini, F. F., Tomei, J. and L. S. To. (2018). Mapping synergies and trade-offs between energy and the Sustainable Development Goals, *Nature Energy* 3: 10–15. doi.org/10.1038/s41560-017-0036-5.
- Nilsson, M., Griggs, D. and M. Visbeck (2016). Policy: Map the interactions between sustainable development goals, *Nature* 534: 320–322. doi.org/10.1038/534320a.
- PPS (2015). *Report on the Implantation of the Millennium Declaration and Millennium Goals for the Period 2000-2015*. Belgrade: Government of the Republic of Serbia.
- PPS (2017). *Serbia and the Agenda 2030: Mapping the national strategic framework in relation to sustainable development goals*. Belgrade: Government of the Republic of Serbia.
- PPS (2020). *Serbia and the Agenda 2030: Mapping the national strategic framework in relation to sustainable development goals*. Belgrade: Government of the Republic of Serbia.
- Pradhan, P., Costa, L., Rybski, D., Lucht, W. And J. P. Kropp (2017). A systematic study of Sustainable Development Goal (SDG) interactions, *Earth's Future* 5: 1169–1179. doi.org/10.1002/2017EF000632.
- Rickels, W., Dovern, J., Hoffmann, J., Quaas, M. F., Schmidt, J. O. and M. Visbeck (2016). Indicators for monitoring sustainable development goals: An application to oceanic development in the European union, *Earth's Future* 4(5): 252–267. doi.org/10.1002/2016EF000353.
- Scherer, L., Behrens, P., De Koning, A., Heijungs, R., Sprecher, B. and A. Tukker (2018). Trade-offs between social and environmental Sustainable Development Goals, *Environmental Science and Policy* 90: 65–72. doi.org/10.1016/j.envsci.2018.10.002.
- Schmidt, H., Lawrence, G. and E. J. Ezekiel (2015). Public health, universal health coverage, and Sustainable Development Goals: can they coexist?, *The Lancet* 386 (9996): 928–930, doi.org/10.1016/S0140-6736(15)60244-6.

- SORS (2021). *Progress Report on the Implementation of Sustainable Developments Goals by 2030 in the Republic of Serbia*, Belgrade: Statistical Office of the Republic of Serbia.
- Tosun, J. and J. Leininger (2017). Governing the Interlinkages between the Sustainable Development Goals: Approaches to Attain Policy Integration, *Global Challenges* 1(9), 1700036. Available at: <http://dx.doi.org/10.1002/gch2.201700036>.
- UN (2015). *Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development A/RES/70/1*.
- UN (2021). *The Sustainable Development Goals Report 2021*. doi.org/10.1017/9781009106559.
- UN (2022). *The Sustainable Development Report 2022. From Crisis to Sustainable Development: the SDGs as Roadmap to 2030 and Beyond*. doi.org/10.1017/9781009210058
- UNESCO (2016). *Report of the Inter-Agency And Expert Group on Sustainable Development Goal Indicators : note / by the Secretary-General*. New York: UN Economic and Social Council.
- Weybrecht, G. (2017). From challenge to opportunity - Management education's crucial role in sustainability and the Sustainable Development Goals - An overview and framework, *The International Journal of Management Education* 15(2): 84–92.